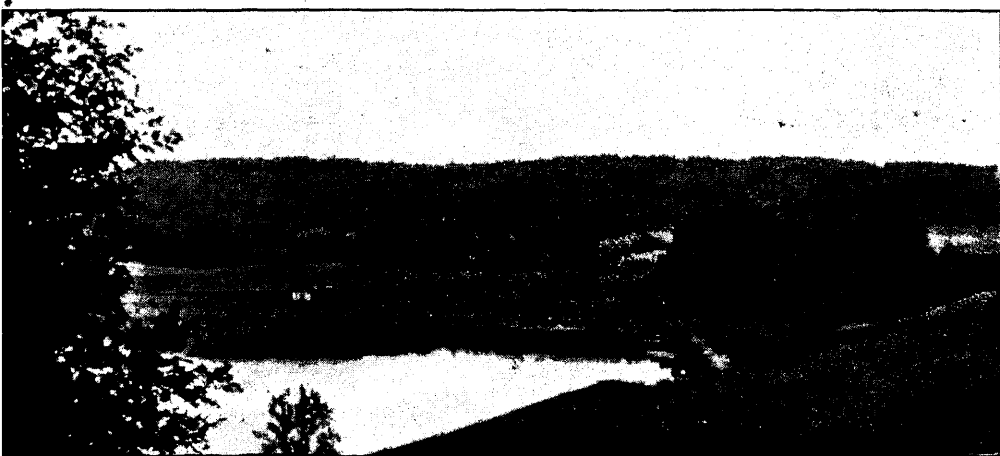

HEINALINE

Foto I. Paalmann

Toompea oru hirv lühikeses fookuses
(Koorti töö, foto Kärp)

Pilkuse järv, Otepää

HIND 35 SENTI

SUVILAS Leena Saar, Tallinnast

SUVI

Tule, tule, Tuksikene

NR 12 JUUNI

1935

Matkajad lahkuvad Munamäelt

ERVIN UIBO

LAUL MAANTEELE

Tee sõtkut loomakapje, inimjalge,
tee tallat vankri-, autorataste —
Ei mõelda suuda, kuid su pinnale
kõik vajutanud oma maiset jälge . . .

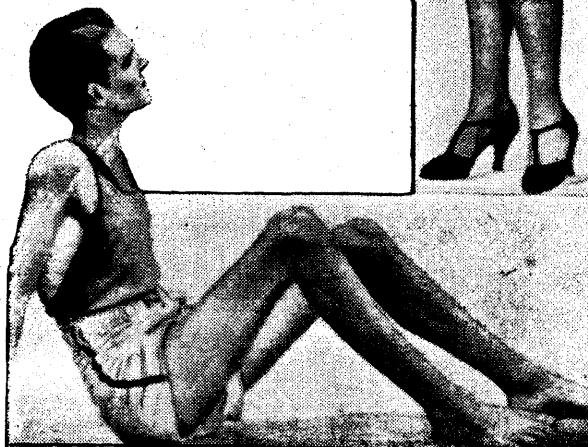
Oo maantee, jutusta mull' rändureist,
ja nende mõtteist; — nende sihist!
Sa seda kuulnud, näinud oled vist?
ju kõiki saadad, — saatnud oled neist. . .

Sa räägi nendest, kes on põgenenud
su kruusal, ja kel jalgu lõikasad. . .
Ja räägi neist, kes naervalt hõikasid,
kui viimne ramm neil vaestel lagenenud. . .

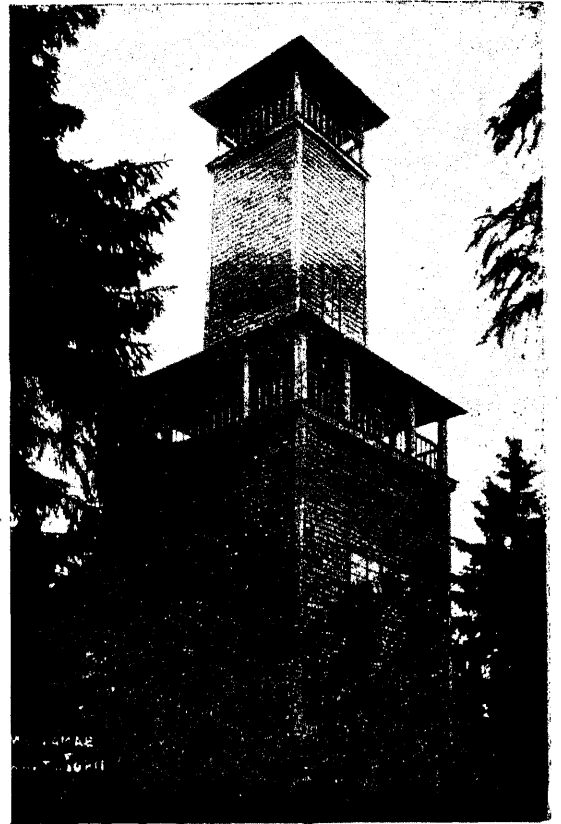
Sa räägi nendest, kes su rajal väsind
ning istuvad su ääres jõuetuna;
ja räägi neist, kel palsel võidupuna,
kui tuisk su rinna lumirõiva mässind.

Sa räägi nendest, keda korda viimast
su roopail juhitakse — mullasse. . .
Ja kes veel pulmapäeva kullasse
su voodil sõitvad — aimamata piinast. . .

Sa räägi sellestki, on milleks ränd:
su liival põlvest põlve rütmis aste
me — rahutute inimlaste?
— või, ehk sest elatadki end? . . .

Munamäe
tornivaht
E. Hannus

Haanja Munamäe vaatetorn

SASS VIIGISALU

HÜPE ELLU!

Nii kaua kui näeme, maailma veel jääme,
ei haudades avane surm.
Nii kaua kui näeme, me edasi läeme—
on eemale tõrjutud surm.

Meil sihid ees lahti, ei taha me vahti,
las edasi läheb me retk.

Meil sihid ees lahti, meil selleks veel
[mahti,
et nautida elu üks hetk.

Vastu suudame panna, ja järgi ei anna,
ei katke meis võitluseind.

Vastu suudame panna, suud laulame
[valla,

et rõõmudest lõhkemas rind.

Ellu lahti me lastud, jalg kobades astund,
suhu siiski jäänd kaebuse hõik.

Ellu lahti me lastud, tall' tormame vastu
ja meile jääb viimati võit.

Ranna-konversatsioon

Tema: „Nende päevade üksinduses, mil
oldi kodunt ära vanemaid külastamas,
tuli mul elada üle ka mõni põnev sil-
mapilk. — Ühel õöl ärkasin, ja järsku
kuulen, et vargad on majja tunginud.
— Oleksid siis pidanud nägema, millise
kiirusega ma kohe trepist alla
jooksin! . . .“

Temakene: „Olid siis vargad põõningul?“

OLION

VIIES AASTAKÄIK

N 12 (57) 30. juuni 1935

Ervin Uibo

Armastuse avalaul

Kaks nõtket kätt mull' sirutusid kaela, —
kaks nõtket kätt,
Kaks nõtket kätt, — kaks pehmet siidist päela,
või udurätt . . .

Kaks silma suurt mull' leegitsesid silma, —
kaks silma suurt,

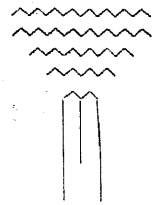
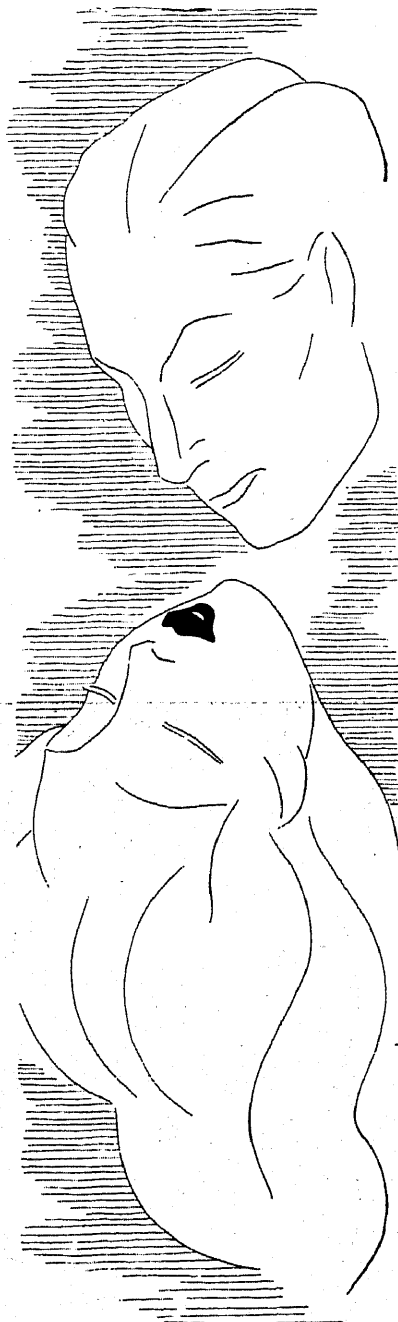
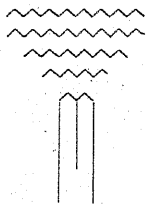
Kaks silma suurt töid hämardunud ilma
und unetut . . .

Kaks punahuult mull' vajutusid suule, —
kaks punahuult.

Kaks punahuult, kui ehamaade luule —
hoog salatuult . . .

Kaks südant noort üksteise armsa leidsid, —
kaks südant noort.

Kaks südant noort end kevadesse peitsid —
kesk haljust noort . . .

Sal Kõiviste

Viimajanune

On viimaks siiski avanenud taevas,
hallniiskeid lõngu tikib pilvenõel
maa kuiva tolmu, kus end januavaevas
kui palves langetand on taimekael.

Õuüid lõhnab õhk. Nut elujõudu väevaa
puulehti õnnest värisevad pehmed käd,
Õörk idulehtki mullast välja kaevub,
konn naerusilmil põõsararjust kaeb.

Ja kobruleht säeb ahnelt räästa alla
lehtkausi mahuka. Kui hiljaksjäänult
lillhernes ülespoole otsib teed.

Kuid viimasahin nagu õndsust kallab
ja keset õue tånumeeles jäänud
pääd paljastades seisma põllumees.

TEGEV JA VASTUTAV TOIMETAJA: GEORG NAELAPEA

VÄLJAANDJA: JAKOB LOOSALU

TOIMETUS:

TALLINN, RATASKAEVU 6—2. TEL. 446-52

TOIMETAJA KÕNETUND: 9—10 h. ja 4—1/25 p. l.

TALITUS: RATASKAEVU 9, TEL. 460-48

POSTI JOOKSVA ARVE NR.: 29

OLION

ILMUB KAKS KORDA KUUS TALLINNAS

TELLIMISHIND: AASTAS 7 KROONI

6 KUU P. 4 KR, 3 KUU p. 2 KR.

KAHE KUU P. 1 KR. 35 S., KUU P. 70 S.

ÜSIKNUMBER 35 SENTI.

Raamatu-aasta eestseisus

Istuvad (vasakult): kultuurnõunik H. Visnapuu (sekretär), Eesti Maaomavalitsuste Liidu esimees H. Lauri, RA Pääkomitee esimees Ed. Hubel, Haridus- ja sotsiaalminister N. Kann (esimees), pääministri asetäitja K Eenpalu (esimehe asetäitja), Eesti Naisliidu esindaja pr. M. Reisik, Eesti Linnade Liidu esimees A. Quesson ja RA pääsekretär J. Jaik. Seisavad: Eesti Trükitöösturite Ühingu esimees A. Veiler, Haridusliidu esindaja E. Vender, Tartu ülikooli esindaja Fr. Puksov, Kirjastajate ja Raamatukauplejate ühingu esimees H. Männik, Eesti Raamatukoguhoidjate ühingu esimees A. Sibul, HSM kunsti ja teaduse osk. direktor G. Ney, Pankade Nõukogu esimees dir. P. Kurvits ja siseministri abi H. Kukke. Pildil puuduvad: Eesti Panga president J. Jaakson, Eesti Kirjanduse Seltsi esimees Fr. Tuglas ja Ajakirjanduse Sihtkapitali Valitsuse esimees H. Tammer

Raamatu-aasta Pääkomitee

Vasakult: H. Männik, A. Veiler (abiesimees), D. Palgi (abiesimees), A. Meikop, E. Vender, Ed. Hubel (esimees), J. Jaik (pääsekretär), pr. J. Steinman, H. Visnapuu, A. Sibul ja J. Taklaja (abiesimees). Pildil puudub pääkomitee liige dir. G. Ney

Ettepanek Raamatu-aasta eestseisusele

OMA neljasaja-aastase ajaloo kestes on eesti raamat olnud seevõrra tähtsaks teguriks meie rahva kujundamisel, et ta tõesti väärib tervet aastat austuse ja lugupiüamise avaldamiseks ta minevikule ja olevikule. Sajandite pikkune minevik, murtuna aastases prisma, peab kujunema eredaks kiirtepärjaks, mis valgustagu seda enam meie raamatu tulevikku. Kõiki neid kolme aega peavad meele Raamatu-aasta kavalsed detailid, kuid siiski näib, et on unustatud üks jõuline aktsioon, just meie raamatu mineviku esiletõstmisel ja tee silendamisel tulevikule.

Nagu kirik vajab altareid ja kirjanduslugu nimesid, nii rahvas vajab silmale nähtavaid monumente oma suurmees- test ja juhtidest. Mida vähem kõneleb maiset võimu neist juhtidest, mida igapäevasemalt möödus nende kannatus- rikas elukäik, mida lähedamal seisid need juhid oma ümb- ruskonna ja rahva elule, seda enam mõjustavad nad lähe- mat ümbrust ja ühes sellega kogu maad oma eeskuju, töötahte ja saavutustega.

Kui vene surveaeg keelas meile monumentide püstita- mise meie juhtidele-kultuurtegelastele avalikel väljakuil ja meid sundis neid meenutama vaid kalmistute rahuks, siis tundsi me seda kõik kui vägivalda. Nüüd oleme vab- bad, ja ometi kui vähe oleme teinud, et ülistada oma vai- musangareid keset elavat elu, nende kodupaigas ja töö- kohis, et tõsta rahva meeli nende poolt taotletud kõrguste poole? Tallinn päälinnana on alles algatanud esimese kir- janikumonumendi (Ed. Vilde) mõtte; Tartus on teostatud ja teostamisel Villem Reimani, Fr. Fählmanni ja Peeter Põllu monumentid, Haapsalus R. Tobia- sele, Ernst Ennole ja vist ka Andres Alverile; Võru on loonud samba Fr. R. Kreutzvaldile ja Pärnu

Neli generatsiooni (Linda Paap ja ta järglasi), Alatskivilt

Lydia Koidulale; Väike Põltsamaa sai hiljuti alles K. A. Hermann'i samba ja vändralased kavatsevat sam- mast Anton Jürgensteinile. See oleks seni vist kõik — 17-ne iseseisvuseaasta jooksul.

Meie raamatu pikk ajalugu väärib kindlasti rohkem. Raamatu-aasta eestseisuse poolt tuleks ellu kutsuda kõik- jal üle Eesti erikomiteed meie kultuurtegelaste (kirjanike, ajakirjanike, heliloojate jne.) mälestuse jäädvustamiseks monumentides, mis ei kõneleks mitte ainult silmale, vaid ka südamele, äratades loidudeski töötahet ja uhkustunnet. Muidugi ei tuleks meil käia tänavate-ristimise kulunud teed, kus paari üksiku nimega on üle ujutatud pea kõik kodumaa linnad, küsimata, kas nende nimede kandjaid üldse mingit tegu oli kõigi nende linnadega. Meie vanade kultuurtegelaste arv ja töötegevuslik-päritoluline jaguvus võimaldab kergesti igale linnale ja tähtsamale maakeskusele valida oma kohaliku suuruse. Paldiski näit. võiks meenu- tada Amandus Adamsoni, Väike-Maarja Jakob Tam- me, Paistu — Jaan Bergmanni jne. Meie mineviku kam- mitsaoludest sõltudes ei tarvitseks vähemad keskused su- gugi mitte arvestada ainult n. n. esmajärgulistega, vaid ni- melt ka meenutada neid, kes tõusmata esiritta ometi juh- tisid meie rahvast edasi, nii nagu kodumaa eest lange- nudki kõik polnud väeühikute juhid.

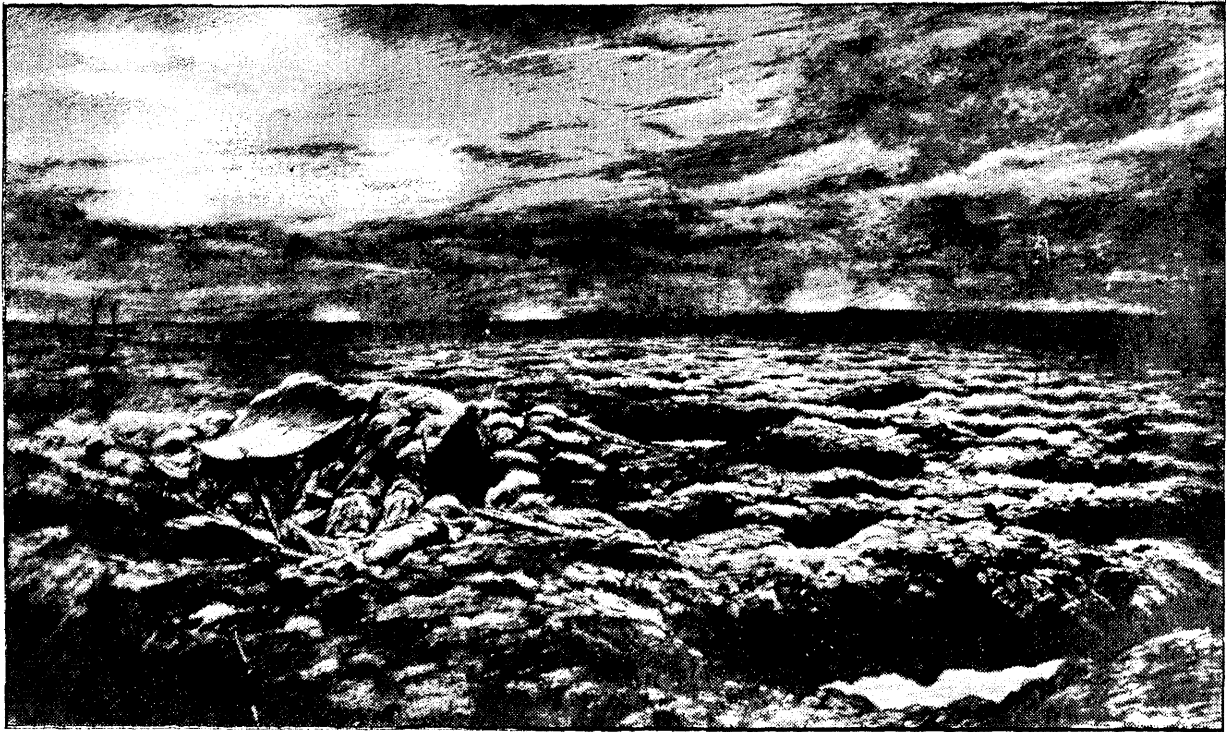
Meil on olemas kooli- ja rahvamajade-võrgud. Hääl tahtmisel võib meil tekkida Raamatu-aasta jäädava mä- lestusena kultuurtegelaste monumentide võrk. Ei olegi see ehk oluline, kui ruttu kõik need monumendid tegelikult püstitatakse — pääasi, et komiteed oleks loodud ja rahva algatusvõime rakendatud.

Raamatu 400-a. juubel ise vääriks jäädvustamist — Raamatu-aasta märgi raiumisega meie Hariduse ja So- siaalministeeriumi müüri. Sündigu selle avamine pidulikult 4. septembril 1935. a., kus eesti esimese raamatu ilmumi- sest möödub täpselt 4 sajandit.

Herbert Haljaspõld

Jakob Kurvits (sünd. 30.VII.1850, surn. 28.X.1925.), „Sangaste sõja“ (1905) juhte, oma perekonna keskel

„Lääne rindel muutusetä“. — Pärast lahingut. Inglise kunstniku George Scott'i sõjamapist

WILLIAM C. WHITE

VÕRRATU TANAMA

Üks seletusi, miks Jaapan võitis 1904.—5. a. ja Venemaa jõudis oma tänasesse olukorda.

Toimetus.

KUULSIN selle loo kindral Jablonski'lt. Tema on too rauk, kes istub igal jumala õhtul teatud väikese vene kohviku nurgas Nollendorfi platsil Berliinis. Tõmbab enesele iga sisseastuja tähelepanu, sest tema kulunud pluusil silm tabab pikad read kirjuid aumärke. Kindral on tüübilisi vene emigrante, elab äärmises viletsuses, — elab tõesti vaid nende oma juurte kaudu, mis maetud minevikku.

Harukordadel, mil vodkat jatkunud joomiseks vabamalt, kindral siis jutustab loo kapten Tanama't. „Ainult ühte meest võib süüdistada vene revolutsioonis ja kõikides nendes sigadustes, millistega hiljem tulid toime enamlased,“ lausub siis vanamees, alustades jutustamist. „Ühte inimest, jaapanlast, kapten Tanama't. Pühal Venemaal tsaar valitsenuks tänapäevani, kui polnuks mitte seda lurjust. Nagu teate, kaotasime 1905. aastal sõja ja see lüüasaamine põhjustaski revolutsioonilise liikumise Venemaal. Ning jaapanlased poleks võiduga tulnud toime kuidagi, kui polnuks seda reetjat, Tanama't. — Teie pole kunagi kuulnud temast?“

Kuulsin seda nime esmakordselt.

Lugu, mida kindral, omaaegseid tsaari salaluure ohvitseri, siin jutustab, on järgmine:

Kapten Tanama, — algab kindral, — esmakordselt tuli Peterburi sõjalise atašeeena jaapani saatkonna juure 1901. aastal. Mees näis olevat mingit erilist tõugu, arvan, mitte selline, nagu enamik muud tema kaasmaalasi, vaid kuni kuus jalga pikk. Näost ta oli pronksikarva, ja eemale tõukavalt inetu, justkui mingit Tiibeti kuradimaski kandev. Jah, inetu ta oli, kuid vormiriituses siiski omapäraselt külgetõmbav ka, ja naisetele ta meeldis.

Noil päevil olin kapteni auastmes, teenisin vastuluure-osakonna abijuhataja kohal. Tanama isik endastmõistetavalt kohe huvitas meid. Oma ülesannetes, välisriigi sõjalise atašeeena polnud ta ju lõppeks muud, kui salakuulaja, — viisakama nimetusega ainult. Tanama põlvenes sugukonnast, mis oli vanemaid tema maal, tema isa oli mikado isiklikke sõpru ja nõuandjaid. Puhastverd tõug ja välismaal omandatud poleer olid Tanama varustanud uhke graatsiaga, mis teda eristaski igas seltskonnas.

Meie huvil Tanamale oli veelgi erakordsemad põhjusi. Teadsime olevat ainult ajaküsimuse, mil meil tuleb astuda vastu jaapanlastele Kauges Idas. Meie agentidelt Tokio'st saabus järjest teateid, mis tähistasid sellele, et Jaapani sõjainis-

teerium ostab üles meie sõjasaladusi. Teadsime, et mehi, kes suudaks meile näidata paikamist-nõudva augu, kindlasti on Tanama.

Näis, nagu eviks Tanama mingi erilise anni sõprade soetamiseks, — küll ohvitseride, küll näitlejannade, küll ametnike keskel, — elukutsete suhtes ta näiliselt „valis vabalt“. Ning tee sõprade soetamiselt nende kasutamiseni on juba üsna lühike. Raha oli Tanama'l laialt. Ta kulutas seda õnnemängudeks, päämiselt kaardimänguks. Kulutas, s. o. kaotas. Tanama kaotas alati, ja alati naerusui, isegi siis, kui kaotatud summad olid niivõrd suured, et naer pidanuks tõmbuma grimassiks. Mõned mu kaas-ohvitserid isegi ostsid briljantsõrmuseid endi armukestele nende rahadega, mida võitsid jaapani kaptenilt.

Olime hoidnud Tanama salajase järelvalve all juba terve aasta, ent tagajärjetult. Valvasime igat vene ohvitseri, kellega teda nähti seltsivat, kuid kahtlast midagi me ei leidnud. Tanama'l oli linnas sidemeid terve rea naistega, kuid need alati osutusid vaid tavalist liiki sidemeiks. Teadsime seda selletõttu, et tüdrukud olid meie palgalised. Ning iga uus teade meie agentidelt Tokios tõi järjest tõendus, et „lekk“, kust meie saladused nõrgusid läbi, aina suurenes.

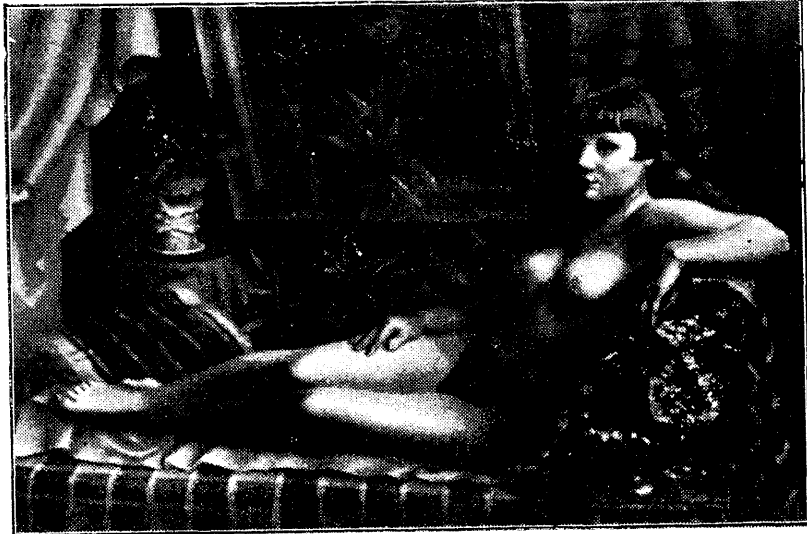
Otsustasime siis, et kui meie ei saa teha muud, siis vähemasti sunnime Tanama lahkuma maalt, selleks, et ehk tema järglane osutub vähem osavaks ja -kavalaks meie saladuste avastamisel. Plaanitsime Tanamale mängida kaela auteotuse, mis oleks niivõrd suur, et ta, embkumb, kas lahkub maalt, või lõpetab elu vabasurmas. Kumma tee ta valiks, see meile tähtis ei olnud.

Midagi selleks kokkuteeselda polnudki väga raske. Teadsime, et Tanamal on enam-kui sõbralikke suhteid muuseas näitlejanna Iljinskaja'ga. Otsinud üles näitlejanna, seletasime temale meie nõu, aga ta nõustus ainult ähvarduste järele. Arvan, et ta vist päriselt armastas toda lurjust. Lõppeks ta siiski nõustus.

Ühel õhtul ta siis läks kapten Tanama juure ja nõudis, et omaenese huvides naigu Tanama ta, kohe. Tanama keeldus viisakalt ja aumehelikult muidugi, — seletades, et naitumise korral mitte-jaapanlannaga nipponi ohvitser peab lahkuma enda riigi teenistusest. Päälegi, lisas ta, otsekui vast-meenuva töigana, et temal juba olevat naine Jaapanis. Pakutud raha Iljinskaja ei võtnud vastu. Andis Tanama'le mõtlemisaega järgmise päeva õhtuni, mil siis lubas tulla lõpliku vastuse järele, ja ähvardas avaliku skandaaliga.

Järgmisel päeval minu telefon helises. Telefonil kõneleja oli kapten Tanama. Tahtvat mind näha viibimata, küsimuses, mis olevat „äärmiselt tähtis“.

Läksin Tanama korterisse. Mees oli otsekohene, pean ütlemä. Küsis kohe, kas tean midagi Iljinskaja ähvardustest. Vastasin eitavalt. Tanama siis jutustas oma loo ja lisas, et asi, mida ta kardab, pole mitte au-kaotus ega ka endatapp. „Kuid võrsun niivõrd uhkest ja põlisest sugukonnast, ja minu isa, kes on minu keisri salanõukogu liikmeid, on juba vana mees. Ma ei tahaks

Uga Skulme: „Akt“

Läti riiki muuseumi omandus

eluõhtuks sellist kurvastust valmistada, tean, et ta kohe järgneks minule vabasurmas. Ja minu onu! — Teie ei tunne meid, nipponlasi...“

Siis, järsult, Tanama vaatas minule tungivalt otsa ja küsis otse paluvalt: „Monsieur le capitaine, Teie saate mind aidata, kui ainult tahate. Millised on Teie tingimused?“

Juubeldasin eneses, et olime võitnud juba nii lihtselt. Kuid omas vastuses teesklesin kahtlemist: „Ma ei usu, et Teid aidata saaksin. Igal juhul Teil tuleks lahkuda maalt.“

„Tore! Ja mida siis veel muud?“

Olin liig hämmastunud selleks, et mõtelda läbi selgemalt, mida see küsiv vastus lähemalt võis tähendada, suutsin vaid vastata: „Pea oma ülemusega selle üle läbirääkima.“

Läksin tagasi oma ametikohale ja jutustasin kaasteenijatele sellest mõttevahetusest ja tingimustest. Mind naerdi välja. — Vahekorra pärast tavalise näitlejannaga Jaapani ohvitser, ja päälegi kõrgemast suguvõsast, juba ei hakkaks pakuma oma abi võimaliku vaenlasriigi salaluurele. „Mees alahindab meie intelligentsi, meie mõtlemisvõimet,“ tähendas major Oblomov, minu otsene ülemus. „Jaapanil millegipärast näib olevat tuline rutt sellega, et meid varustada vale-informatsiooniga. Kuid oleksime rumalad, kui jätaksime edasi-teesklemata. Võime Tanama'lt küsida näiteks, et ta meile saadaks ärakirja plaanidest, mis jaapanlastel valmis vägede liikumise juhtimiseks sõja korral Port Arthuri all ja Lõuna-Mandžuurias. Oleks lihtselt huvitav näha, mida Jaapani sõja-akadeemia meile läkitamiseks kokkukeedab. Võiksime siis olla kindlad, et tegelikkuses nad siis käsitaksid otse vastupidiseid võtteid ja taktitikat.“

Idee oli meelitav, ja rääkisime, kokku, et „läheme liimile“. Tanama lahkus Peterburist juba järgmisel päeval. Sel ajal, 1902. a. suvel, olimeil endil palju tegemist ettevalmistustes sõjale, mis näis vältimatuna. Unustasime Tanama, kuni ühel päeval detsembris meie diplomaatlik post meie sõjaliselt ataseelt Tokiost tõi meile ühe paki.

Veere, veere, vokikene

Foto I. Paalmann

Selles sisaldusid peensusteni väljatöötatud plaanid jaapanlaste aktsiooniks Port Arthuri ümber. Uurisime nad läbi põhjalikult. Mõningad ennenägematud uuendused taktikas, mis nendes leidsid, otse üllatasid meid. „Jaapanlased on põhjalikud isegi selliste imitatsioonide valmistamises,“ lausus major Oblomov mõtlikult.

„Võib-olla need plaanid on siiski ehtsed,“ arvas üks ohvitseri.

„Nonsens! Pole ime, et sellise „tähtsa „pardi“ vettelaskmiseks nad tema püüdsid valmistada võimalikult õhukindla.“ Teiste arvamine oli sama. Plaanid anti arhiivi ja unustati.

Pool aastat hiljem, 1903. a. suvel saabus teine kogu plaane. Need käsitasid tegevuskava Lõuna-Mandžuuria poolsaarel, suunatuna Mukdenile. Piinlik korralikkus, mis oli ilmne nendegi plaanide valmistamises, tõi juure kahtlejaid meie hulgas, kes nõudsid, et peaksime süvenema nendes, et vastavalt muuta ka oma sõjaplaane. Kuid see vajanuks kogu meie senise kaitsetaktika revisjoni ja ümbertöötamist, ja lõppeks needki plaanid rändasid arhiivi.

1903. a. detsembri lõpuks saime kolmandama plaanidekogu, seekord aktsiooniks Jalu jõe kallastel. Neid me senisel moel kaaluda ei saanudki. Sest päev või paar hiljem tuli Tokiost hämmastav salateade, et Tanama säääl vangistatud sõjaplaanide vargusel sõjaministereeriumist, mõis-

tetud salakuulajana surma, ja kohtuotsus täidetud viibimata.

Kahelda selle teate ehtsuses me ei saanud, sest võisime uskuda endi teadeteallikat, ja sellele lisaks mõni päev hiljem ilmusid ka ajakirjanduses teated sellest, et vürst Tanama isa, keiserliku salanõukogu liige, kurvastues oma poja häbi-surma üle, lõpetanud enda elu harakiri'is.

Ja meie arhiivides nüüd oli käepärast kolm kogu jaapani sõjaplaane.

Kähku võtsime nad käsile, töötasime nende abil endi kavade kallal ööd-päevad, et ühtlustada kõike Jaapani plaanide valgustuses. Siis, veebruaris 1904. a. puhkes sõda, mis hiljem tõi 1905. a. revolutsiooni ja lõppeks ka 1917. a. revolutsiooni.

Aprillis vene väed taandusid Chiuliencheng'i liinile Jalu jõe ääres. Lahing, mis järgnes säääl, 30. aprillil 1904. a., on üks tähtsamaid lahinguid maailmas. Sest meie maailma ajaloos oli see esmakordseks juhtumiks, mil kollaste vägi lõi valge rassi esindajate armeed. Mõtelge nüüd sellele, kui vabalt talitavad jaapanlased Kauges Idas täna, ja siis meenutage Jalu lahingut, mille kaotasime 30 aastat tagasi!...

Jaapanlaste salaplaanid selleks lahinguks olid meil käsitusel. Aga kuhu iganes me saatsime mehi ühe polgu, säääl oli jaapanlastel kaks polku ootamas ees. Säääl, kuhu teadsime sääda ühe kahuritepatarei, oli jaapanlastel kaks vastas. Ning lahing lõppes meie põgenemisega, meie järelvägede täieliku hävinguga, sest tema pahem tiib taanemisel võttis valesuuna.

Taktika muutmiseks meil enam ei jatkunud aega. Selle ju olime baseerinud Tanama plaanidele. Saime lüüa ka Nashani ja Mukdeni juures, Port Arthuri all. Ajalugu ütleb meile, et kaotasime sõja selletõttu, et Siberi raudtee küllaldas kiires ei suutnud vedada kohale mehi ja moonu. Lollus! Mehi oli meil küllalt, enam kui jaapanlastel, — aga ainult valekohtadel, — alati!

Viibisin rindel 1904. a. detsembris. Siis ka juhtusin kuulma Tanama loo lõpu, ühelt vangilangenud jaapani ohvitserilt. Kõnitsesin teda, kas ta on kunagi midagi kuulnud Tanama'st.

„Tanama on meie rahvussangareid,“ vastas vang. „Keiser andis temale ja ta perekonnale Tõusva Päikese ordumärgi.“

„Siis ta mahalastud polegi?“

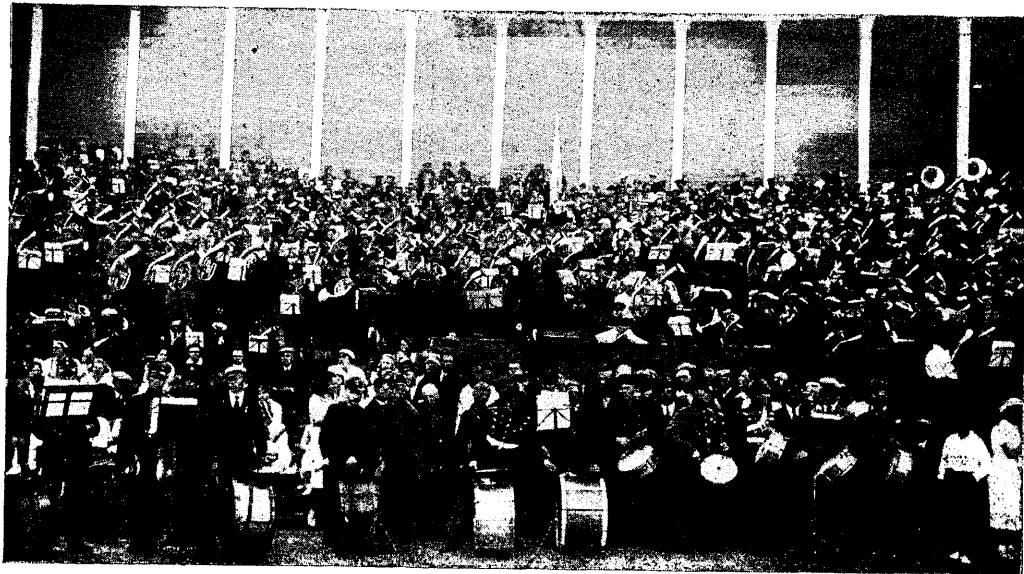
„Oh, ei, ta lasti maha, mõisteti häbis surma. Aga mõni kuu tagasi tehti teatavaks tõelised andmed Tanama üle, — sellest, kuidas ta vabatahtlikult oli valinud eesõiguse ja au surra häbitatuna, et nõnda teid, venelasi, lõplikult eksiteele viia. Ta valis enesele suure au.“

„Ja tema isa?“

„Tema isa muidugi lõpetas vabaturmas. Ka see oli suur au.“

Nõnda siis me kaotasime Vene-Jaapani sõja. Mida ongi päale hakata rahvaga, kes ei kohku ei mahalaskmistest ega vabaturmast selleks, et teisi sissevedada?

Viimaselt suurelt
X(1933)üldlaulupeolt

Meenutatagu ka poeete

Laulupidudel jäetakse laulude sõnastajad täiesti tähelepanemata

Meil on kuidagi viisi kujunenud traditsiooniks, et kontsertidel, laulupidudel jne. lauldavate ja kuuldavale tulevate laulude puhul märgitakse autorina vaid helilooja nimi, peaaegu alati täiesti mainimata jättes sõnade looja ja sellega heliloojagi inspireerija ja rahvale helide sõnalise tõlgendaja nime. Küll tunneme näit. kirjandusloost prof. Gustav Suitsu *Oma saart*, aga laulupeol kuuleme meie vaid Juhan Simmi *Oma saarest*. Või Juhan Liivi — Enn Võrgu: *Ma Lillesideme võtaks* jne.

Vaevalt küll kirjanikud tulevikuski sama ägedalt kui heliloojad praegu juba — asuvad oma loomingu kaitsmisele, ja teevad sellega võimatuks eesti luule saavutuste kasutamise heliloominguks autoreilt luba küsimata, nagu see seni kahjuks enamasti on sündinud. Aga oleks vist aeg käes heliloojail ja üldse muusikameestel, loobuda praegusest ainulisest loojanimbist ja jagada selle asemel oma kohta selle teisega, kes sisuliselt teda on inspireerinud. Ei oleks vist liigne nõuda, et tulevikus meie programmes esineks eeltoodud juhtumid järgmisekujulisena:

Gustav Suits: *Oma saar*. — Juhan Simm.

Juhan Liiv: *Ma lillesideme võtaks*. — Enn Võrk.

See oleks eriti praegu väga ajakohane. Riiklik propagandatalitus on näit. üllitanud uue rahvushümni võistlusele kahe tähtaja ja kahe premeerimuga (luuletajaile ja heliloojaile), hinnates nii omapooltki mõlema kutseliigi väärtust võrdselt ja isegi võrdsete summadega.

Meil on nüüd seljataga kümme üldlaulupidu. Noilgi on alati meenutatud vaid heliloojaid ja sellise tiheduse ja visadusega, et vaevalt küll on huvitada rahvast millegi muuga. Ei oleks tõesti mitte halb, kui 11. laulupeo pidulikes brošüüres ja koguteoseis — kas või ainult erandlikult — antaks ülevaade meie laulupidude sõnalisest programmist, tõstes kilbile kord need meie luuletajad, keda on esile tõstnud juba ikkagi kaunis pikk laulupidude-ajalugu. See oleks üsna huvitav kokkuvõte, mis pääle muu võiks tuua veel nii mõnegi hinnangu-korrektiivi meie seni kaunis ühekülgselt käsitletud kirjandusluku.

Herbert Haljaspõld

Ants ja Peeter Sormul, Tallinnast

Luule ja Kalli Jüng, Viljandist

Flöödipuhuja päeval

ALEKSANDER SAARNA

Sünd. 30.XII.1899. Tartus. Avaldanud (1931. a.) andekalt kirjutatud sürrealistliku roomani *Südameraasukeste agonia*. Sügisel ilmuvat temalt uus romaan — *Linn tellinguis*

KURJAVAIMU poiss oma flöödiharjutustega! Ikka: mägedest üles, mägedest alla... Puhub neid kurvakoelisi viise, kuni vääratab ja kukub tõesti „alla“. Kuid tal on püsivust ja ta algab uuesti.

Ei, muusikavaenuline ma pole, kuid närvidel see käib, kui sul omalgi on midagi teha. Võtan varnast oma käel kantava mantli, sest seda lagunenud rõivatükki ei saa selga tõmmata ja kokkumütsutatud käeskantava šoge, mis pähe pannes annaks metsiku välimuse, ning väljun.

Ilm on paljutõotav. Kõiges on kevade naeratust. Edasi, mägedest üles, toomile!

Valisin omale jalutamiseks pää-allee ja kujutasin, nagu viibiksin isiklikus pargis. Õpetlaste büstid ja loomulikku suurust ületavad kujud püsisid kunstnike poolt antud tardunud seisanguis, peaaegu mornilt ja meeleolult. Hetkeks välgatas minus mõte, nagu võiks nendes metallesemetes aju edasi töötada, kuid see idee jupp uppus kohe arvustuse muige lompi.

Üksikud inimesed siblisid käia kindlas suunas. Naine ülalinnast, korv käel, ruttas turule, tüse advokaat kesklinnast ähkis nagu mootor kolmanda käiguga lossimäkke, et jõuda ringkonnakohtusse enne istungi algust ja et vaheata oma kliendiga mõtteid eelseisva protsessi üksiasjadedest. Varemete raamatukogu ametnik Koiv kasutas vabat veerandtundi, enne kella üheksat, et täita kopsu puhta õhuga, mille tõrjub välja peagi raamatute õhkkond, mis muutnud omaaegsest temperamendikast noormehest kaaluka ja mõtliku inimese, peaaegu soliidse. Trükisõna valitumate sulest oli kleepinud temalegi väarikuse ilme...

Näjatudes muistsete püssirohukeldrite kohale püstitatud varrasaiale, lõbutsen vaatest vanale armsale ülikoolilinnale.

Vaevu süvenemas mõtetesse ja meeleollu, kuulen end kõnetatavat:

— Kas mõistate? Tulge ja kõnnime mõni ring või lähme kohvikusse!

Mu kõrval seisab tütarlaps. Olen unustanud ta nime. Muidugi ebaviisakus minu poolt. Kohvikusse? Ei mina taha saada üldsuse vihaaluseks, ei mina taha käia nendele inimestele närvide pääle, keda häirib teiste kohvikuskäimine. Kuid ootamata minult vastust ja pidades vist iseenesest mõistetavaks, et tema ettepanekuga nõustun, järgnesin tollele tütarlapsele sõnakuulelikult, kuigi sõnaahtrana.

Treppide käsilail, kust pidime siirduma Lossi tänavale, istus salkkond ulakaid poisse. Nad näisid üsna jultunuina. Nad ei võinud jätta riivamata kahte jalutajat, nagu oleksime olnud eriti märkusi avatlevad. Keegi tähendas õige kodusel toonil: — Mis sa tühjaga libitsed!

— Punastasite, ütles tütarlaps. See lisandab ainult piinlikkust.

Jõudnud kohvikusse, mu meeleolu paranes. Mulle tundus, nagu läbiksime klaasist vitriine. Kummardasin ühele isikule, kellega pidin kokkupõrkama ja taipasin liiga hilja, et see oli mu enese teisik seinapeeglis. Viimaks ometi tundsin end kindlamana sõõriku lauakese taga, millele mahtusid meie küünarnukid ja tütarlapse rediküll.

Ma ei saanud kohe süveneda muljetesse, mis ümbrus tekitas. Statistid olid kohtadel. Nad naersid nagu käsu pääle ja jõid morssi nagu sekki. Oli nagu mingisugune kinolavastus. Ilmusid pääosalised, nimikangelased, rezizöör ja operaator-väntaja. Kunstvalgustuse kupidid lae all jaotasiid valgust ja seda destilleeriti soovitud värvingus.

Ja selles õhkkonnas istusin mina tütarlapsega, kellel oli spekulatsiooni artiklit — ilu! Mulle tundus, et olime lähemate laudkondade tähelepandavamaiks isikuiks.

Tuli ettekandja-preili ja seisatas ootavalt.

— Minule palun tass kohvi ja üks kook! ütles tütarlaps.

— Minule palun kah tass kohvi, tellisin mina, kui nägin ettekandjat minu isikult soovi ootama jäävat.

Ta kordas küsitlvalt: „tass kohvi?“ ja tõttas vaeu märgatava muigega meie tellimist täitma. Või pidin ma tellima „klaas kohvi?“

Heitsin nüüd enese ümber pilgu. Seinpeeglid kajastasid esikut, kus lüheldane tütarlaps tõusis varvastele, et tõsta külaliste palituid varna. Kohvikupidaja tuli võõrastele vastu neid tervitama ja tuttavaid mõne sõnaga kõnetama, et luua kodusemat meeleolu. Ettekandjad kinnitasid keppidele vastsaabunud ajalehti ja pühkisid poolvargsi mõnelt laualt tolmu.

Juba toodi kohvigi. Kuid just sellal, kui see vedelik oli suhkruga magustatud ja koore juurekallatult joogivalmis, möödus lauast keegi daam, kes, nagu mulle näis, noogutas minule tervitavalt. Tahtes olla viisakas, kergitasin end toolilt tervitust vastuvõtma, kuid arvestamata tooli ja laua kitsast vahet, taarusin istukile tagasi. Et vältida kukkumist ja hoida kinni millestki reaalsest, haarasin kättega lauaservast ning kallutasin enesele üska kaks kohvi.

Kuigi kogumulje oli väga lõbus, naeratas tütarlaps võrdlemisi tagasihoidlikult. Talusime piinlikkuse ja tellisime uue kohvi, mida pidin jooma märgade pükste tekitatud ebamugavas tundes. Kõige eelnenule lisaks selgus, et olin raha koju unustanud ja arve pidi tasuma tütarlaps.

Kuid tema ju kutsuski mind kohvikusse. *Al. Saarna*

Kala ja sõrakuningat püüdmas

Suvine kalapüügi romantika

KUI aastalülidest sügis ja talv kütkestavad oma jahissooniga, s. o. kui „kütt on trump“ noil aastaaegadel, siis suvepäevad saadavad „kalurile“ kuitse sinna, kus hõbedase maona lookleb jõe- või ojakärestik, või lainetab järv. Kui saabub kalaspordi hooaeg, siis mees unustab ka naise ja lapse ning — kas üksinda või kalurkambas — retk viib pilliroodega ja luuderohuga palistatud teerada kalaküti kalale.

Kalapüük ei ole muidugi ainuõiguseks elukutseliste kaluritele, kes püügiromantika kõrval on eeskätt huvitatud püütud kalade turustamisvõimalustest. Jah, umbes 15 tuhat isikut elatuvad meil kalapüügist. Kuid pea-aegu iga meeskodanik, kes kasvanud vetevaimude läheduses, on tegelenud — üks enam, teine vähem — kalapüügi-giga. Tihti ta ise kala ei söögi. Kaluri-asjaarmastaja psüüh on juba selline, et talle ei ole tähtis kaotsiläänud aeg ja saak, vaid elamus kroonib ta tööd.

Tänu kodumaa veterohketele pindadele, võimaldab see püüda igal kala-sportlasel oma lemmikkala. Juba üksi meie mere randjoone pikkus ühes saarte randjoonega ulatab 3500 kilomeetritele. Järvede pindala sisemaal on ligi 2000 ruutkilomeetrit. Kalastamiseks kõlbulikke vähemaid ja suuremaid jõgesid leidub meil üldse ligi 150. Laialdaste vee-kogude tõttu on eestlane olnud vana kalakütt.

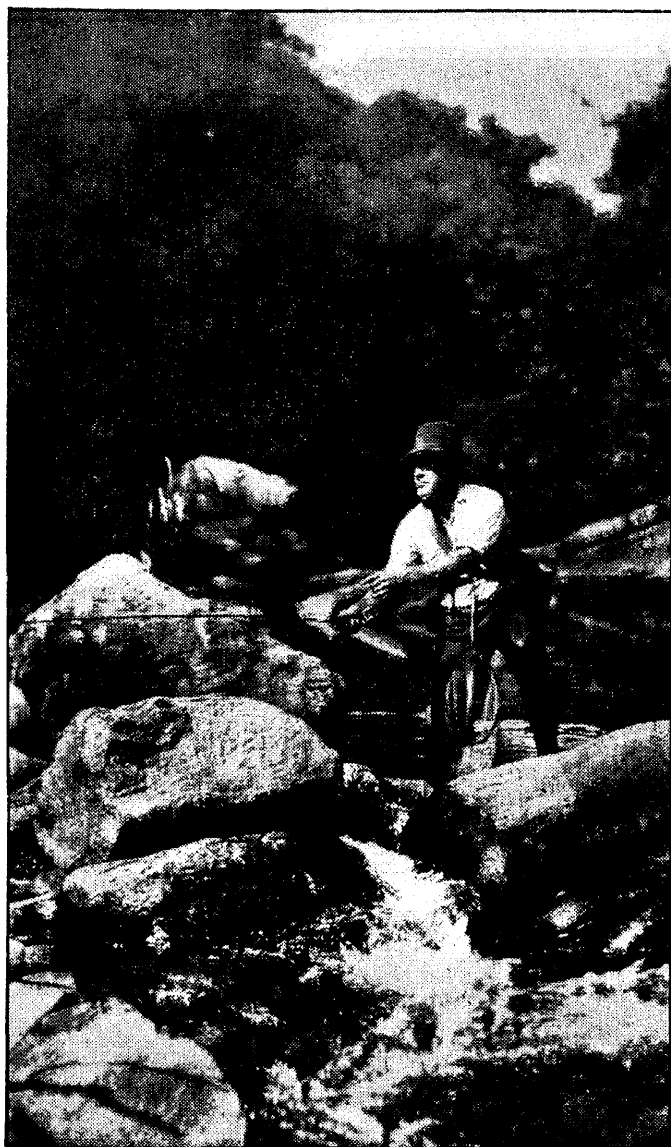
Elukutseline kalur säeb sammud vetevalla juure ainult siis, kui kalastamiseks soodus ilm. Päeval ei eelista ta kunagi keskpäevatunde, mil kalad „puhkavad“ või lasevad n. ü. „leiba luusse“, s. o. seedivad hommikul õgitud toitu. Ka liiga tugev valgus ei ole kalurile kohane, sest kala oma hella tundlikkusega võib näha õngitsejat tema tavaariga.

Millal on soodus püügiaeg ja milliseid kalu meil püütakse ja kus neid leidub enam, sellest allpool kuuldu-nähtu põhjal meie kangemate kalurite suust.

Tavalistki õngesportlast ei huvita niivõrd lihtsamate kalakeste nagu särjepoegade jne. püük, — see on rohkem karjapoiste amet. Meie päevi kalasportlane eelistab haruldasemaid ja väärtuslikumaid kalatõuge. Huviäratavam on näit. iheruse-, angerja-, latika-, siia-, suurte ahvenate- ja havipüük jne.

Iherus ehk forell

Forell on kala, keda leidub pääasjalikult mägede jõgedes. Ta eelistab elukohana külma allikavett. Kes tahab saada magusa iheruse kütiks, see peab tegema maršruudi näit. Võhandu juure, Vaidva jõkke, Ahja jõkke Taevaskoja juure. Ka Urvastes voolav jõgi on iheruse eluasemeks. Samuti lejame neid kalu Elva ja Tõrva jões. Kahjuks aga pole noiski jõgedes neid just palju, kuna iherust püüab iga õngemees välja kangutada halastamatult. Ta hindab tõstab veelgi ta väike sigivus: muneb ainult 2000 muna. Ühtlasi iheruse maimudel on palju vaenlasi. Harilikult valib iherus eluasemeks jõekoha, kus ei leidu teisi röövkalu. Iherusele sarnane kaaslane on hõrn (saksa k. *Hesche*). Teda leidub päämiselt Taevaskoja ja Piusa jões. Iherus võtab õnge tavaliselt kevadel, kui ilmub pääsulind, aprilli keskpaigu. Ta elatub putukatest ja pisematest kaladest. Sõõdaks tema õngitsemisel on tavaliselt suur vihmauss (limukas). Ka hüppab iherus sageli spinningu pääle. Ta püük on eriti närvekõditav kalureile. Ta ei lase

Iherust ootamas

kergesti ligi. Ühtlasi on ta kaladest üks parema nägemisvõimega. Peidupaigaks valib ta kärestikukohad. Ainult ehtne kalurinärv ja psüüh tunneb iheruse iseloomu. Iherus kargab kiiresti õngele — ilma ootamata. „Viskad kord õnge — ei võta, viskad teine kord, — ei võta, — järel-likult selles õngitsemiskohas ei leidu iherusi,“ ütleb ta pütüja. Iherus vaikselt vees ei võta õnge. Teda võib tabada kas varahommikuti või hilisõhtul. Sel ajal tuleb ta saaki ja hapnikku ahmima. Selge ilmaga ei lase iherus ligi ja vaatleja sel puhul ei näe jõe ääres seda kala. Meie vetes elab üsna suuri iherusi — kuni 22,5 naelaseid võib kohata. Õige kalamees ei võta õnge otsa üldse alla naelalist iherust.

Paremateks iheruse püüdjateks peetakse — nii kurioosne kui see ka ei tundu — mustlasi. Mustlaste virtuos iheruste õngitsemises on seletatav tolle looduserahva iseloomuga, mis arvestab iga hingetõmmet saagile lähinedes. Palju iherusi olevat nad välja pütüdnud Kanepi kan-

Sörakuninga kütt

dist Võrumaal. Olles teadlikud iheruste asukoha tunnustest — palju maimi ja külma vesi — püüdnud mustlased selle kihelkonna veed iherustest peaaegu tühjaks.

Jätkem nüüd õng esialgu likku vette, kus sukeldub iherus, ning siirdugem veel ühe kalaharulduse —

angerjapüügile

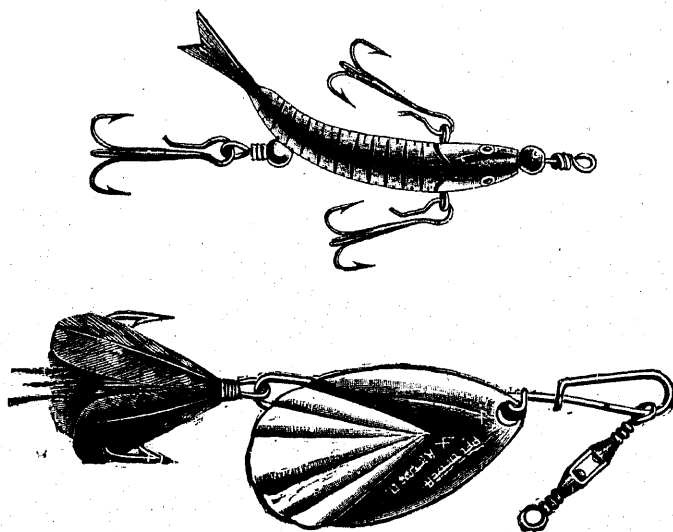
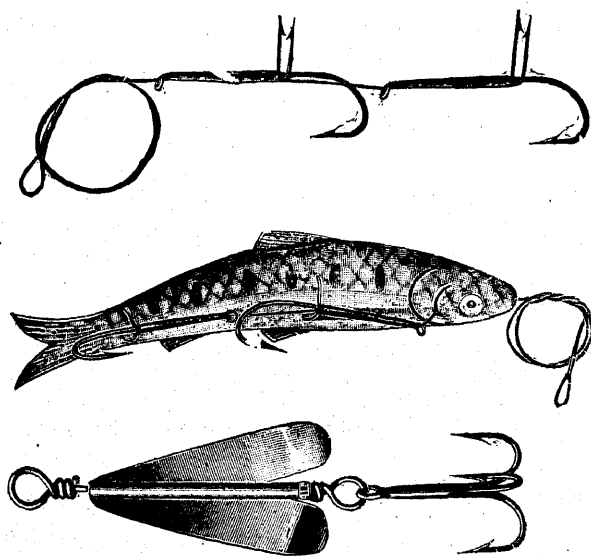
Arvatakse teadvat, et see ussitaoline kala poegib Atlandi ookeanis Sarkossa meres. Ujuvat säält siia — kodumaa vetesse. Elutsevat siin mõne aasta, siis minevat tagasi ning surevat.

Meredes ja jõgedes püütakse angerjaid mõrraga. Sattudes sellesse võrk-kotti, ei oska angerjad enam säält tulla välja. Kuid populaarsem angerja püügivahendiks on

n. n. ussiõng. See on ehitatud järgnevalt. Võetakse pikk nõör. Iga 2—3 m. taha seotakse peenem nõör manillast, mille otsas õngekonks. Harilikul angerjakütil on selliseid „õngi“ 1000—1500 eks. Seega nõõri pikkus ulatab kuni 2—3 km-ni. Konksudele asetatakse söödaks vihmaussid purustatult. Siin on poisijõnglastel kaluri kannupoistena jõu- ja huvikohast tööd. Mõned poisipõngerjad teenivad endale usside otsapanekuga taskuraha. Usside otsalülitamine on sport omaette. Ka siin on nõutav esmajoones kiire tempo. Ussid tõmmatakse sõrmede vahel katki. Mõni poisu asetab angerjasöödana usse otsa tunnis 100—150 tükki, kus juures isegi suu võetakse appi.

Kui konksud on varustatud ussidega, siis kalur asetab sellised õnged üksteise kõrvale kasti, mis on täidetud liivaga, et sööt õhu käes ei kuivaks.

Kui on jõutud niikaugale, siis kast „õngedega“ asetatakse paati ning sõit kaluritegrupi nalja saatel purjetab merele. Kalurid teavad, kus on n. n. „angerjakohad“. Harilikult tüüritakse paat selles suunas, kuhu tuul käib pääle. Paadi jõudnud õigesse kohta, lastakse vette kõigepäält kivi, selle järgi nõör, kus otsas väike poi. Poi küljes ripub omakord n. n. „vimpel“ (lipuke), et tähistada püügikohta. Nüüd heidetakse õnged ükshaaval vette, kus juures kogu aeg üks paadisistujaist sõuab. Öngenõõri otsas on tükkike tina, mis viib nõõri põhja. Angerjas liigub mööda põhja. Kui öngenõör lastud mere või jõe põhja, siis jäetakse see tükkiks ajaks sinna. Harilikult õnge sisseheitmise „tseremoonia“ toimub pääle päikese loojangut. Önged võetakse välja enne päikese tõusu. Siin kalur arvestab n. n. „kalapsüühikat“. Päikese loojangust kuni tõusuni angerjad muutuvad rahutuks — hakkavad „pooma“. Kalad hakkavad mässima nõõri ümber keha. Mõnel angerjal õnnestub ka põgeneda. Kui kalad hakkavad „pooma“, siis peab õnged võtma välja. Üks kaluritest sõuab, kuna teine „nõuab“, s. o. lapib öngenõõri õngedega paati. Kui kala on hakanud õnge otsa, siis tunneb angerjapüüdja seda kohe. Kalurile omase tundekõdiga vinnab ta kala „kaldale“. Kui angerjas neelab sügavalt, siis on õnge raske kätte saada. Tavalise angerjapüüdja saak on 20—30-e konksu kohta üks angerjas. Saagi kvantum on suurel määral ilmast ja püügikohast. Häaks püügikohaks peetakse tuule all olevat kallast ja ilmastiku eritingimuseks on vajalik — aeg pääle tormi.

Põhjaõng ja vedelid

Angerjaid leidub meil kogu rannajoone piirkonnas. Päämiseks püügikohaks on Põhja-Eesti rannajoon, Pärnu ja Haapsalu lahe piirkond. Peab siinkohal tähendama, et angerjas on meile osaliseks välisvaluuta allikaks. Kevadel, kui saabuvad meie vetesse Taani, Rootsi ja Saksa sump-laevad (laevad, kus alati sees värske vesi), on angerjaturg merel elav. Talveks see omapärane uss-kala laskub talveunne.

Angerjate hävitamisele on palju kaasa aidanud röövpüük. Eriline hävitav töö on tehtud 1905. revolutsiooniaastal. Tollal oli luba angerjaid püüda västraga ehk ahinguga. See on lõõgriist, mis koosneb teravatest piidest, mille taga pikk puust vars. Praegune kalakaitse säädus ei luba enam nii toimida. Tollal raiuti jää tulekuga auk jäässe ja torgiti augu ümbruskonnas merepõhi läbi. Kui angerjas asus põhjas, siis jäi ta ahingu otsa. 1905. a. Vormsi saare läheduses n. n. „Voosi kurgus“, mis lahutab Noa-Rootsi poolsaare Vormsi saarest, võttis üks kalureid selliselt 30 angerjat. Kaluri õnn sai teatavaks ka teistele. Tekkis tormijooks „Voosi kurgule“, nagu äsjaleitud kullaväljakule. Tollal see massipüük Vormsi ligidal tõi kaasa endaga teisigi tegelasi jääle — tee- ja pirukanaisi jne. Üldse olnud see omapärasemaid kalapüügi aegu ja kohti. Kevadel sellise röövpüügi tagajärjel leitud merest hulk surnud angerjaid.

Angerja püügile mineja peab teadma, et see kala on üks kavalamaid. Korra pandud angerjas värske vee vanni, kuid kuidagi punn vanni avause eest tulnud ära ja angerjas mässinud end kerra augu kohta punni asemele ja pääd vees hoides, säilitanud nii vee ja enda elu.

Kirglikumaist angerjapüüdjaist asjaarmastajate kalurite leeris on Haapsalus end. skautspat-i ülem ja praegune 7. jal. rüg. ülema k. t. kol. P a j u s s o n ja nimetatud linna elektrijaama juhat. hra L e m b e r.

Ahven

A h v e n elab kinnistes, läbijooksvais järvis 1,5—4 m. sügavuses, ka jõgedes ja meres. Ta on röövkala ja elatub väikestest kalakestest, maiusroaks viidikad ja pärulad, sirulid ning ürulad. Vahest napsab ka väikesi kōkri. Suuremad ahvenad hakkavad elavalegi söödale — kalale, vähemad „vennad“ lepivad ka vihmaussiga. Ahven võtab sööta peaaegu alati. Siiski ta eelistatuimaks püügi ajaks tuleb lugeda õhtupoolikut, kui puhub väike soe lõunatuul. Ahvenad liiguvad parvede kaupa. Mudasel põhjal neid ei leidu. Tavaline püügiseseon vältab ahvenate juures maist septembrini. Õngegagi on välja kangutatud 3—4 kilo raskusega ahvenapõisse. Sellised elukad teevad õngele tubli „sõidu“.

Haug

Suurte h a u g e d e püüdmiseks kalur võtab vaksapikuse särje, ürula või kogre. (Ürulate pääle on maias ka särj ja viidikas). Ka surnud sööt võib võrgutada havi, nii et kargab õngele. Havi püügiks peab olema kalur varustatud tugevate kolmeharuliste konksudega. Kalur ei või ju ettenäha püügi tulemusi — sageli võib karata õngele, unnale spimmingule jne. kuni 10-kilone haug. Havi püügil peab kaluri psüüh arvestama järve mudast põhja, kus haug luusib pillirooäärtes saakiotsivalt. Hommikutund kl. 10—11 on haviküttele soodsaim. Kesk hommiku paiku poeb haug aukudesse 4—5 m. sügavusse, mis asuvad järvede põhjas — elavad sääl parvede kaupa. Tormise ilmaga havimürakas tuleb madalamasse vette. Havi püügi sesoon algab pääle jaanipäeva ja vältab hilissügiseni. Varakevadel jäämine-

ku ajal, n. n. kudemise päevil jälgitakse havisid västratega, mõrdadega jne.

Siid

Siiga püütakse septembris. Ta on maitsev kalaliik. Tuleb lahtede madalasse vette. Siin püütakse teda 3—4 sm. ruuduküljeliste siivõrkudega. Olles loomult rahulik kala, siig jääb kergesti kida pidi vahele. Erilise idüllilise päältvaatajale pakub siiapüügi päevil siiapüügi veekoht. Iga kalur paneb enda võrgu juure tule, mis loob tildise särava tulevärgi, mis paistab kaldalt nagu Veneetsia tee. Tulevalgel võetakse nad võrkudest ja siis sageli võib näha hõbedaid siiahunikuid õöpimeduses säramas.

Vähk

Kes ei tahaks aga kalureist tutvuda selle imelise sõraloomaga — v ä h j a g a ! Just vähjapüük ongi see, mis loob alles tõelise „kaluriromantika“. Kes on elanud järvede ja heinamaal looklevate jõekeste läheduses, sellele ei peaks olema tundmatu elamus-romantika vähjapüügi juures. Saabunud öötunnil on juba varakult asetatud ojakesse kahvad ehk natad. Kahv on ümmargune traatraam, mille külge kinnitatud võrk. Kahvale asetab kalur nõõri külge ntilitud konna või muud liha vähjasöödaks. Vähk on elukas, kes kardab valgust. Elades kivide all, kuid lihalõhna haistvalt, ronib ta püügiriista juure isegi vastuvoolu. Päeval saab neid kätte oja kallastes olevaist urgudest käega kobades. Vähk armastab puhast vett. Kuivõrd tundlik võib olla vähk lõhnadele, seda näitab veenvalt Kasari jõe süvendamine. Süvendamismasinat mootoriõlid peletasid säält hiljem vähjad minema.

Vähk võib üsna suureks tuluallikaks olla sellele, kes on valinud vähjapüügi-kasvatuse oma elukutseks, ning süvenenud peensusteni selle saladustesse, — sest (see sõraloom on otsitavaim delikatess-eksportkaup. Kuna aga viimaseil ajal mingisugune katk ähvardab hävitada vähjad ka niisugustest meie kodumaa vähjarikastest veekogudest nagu Võrumaal, — on püütud kunstlikult selle vastu võidelda vähjamaimude-marja vettelaskmisega. Kes aga elab vähjakasvatuseks soodsas veekogu ääres, või on võimalik luua teisel viisil selleks samu eeltingimusi voolava puhta vee näol, see võib sissesäädes korralikku vähjakasvandust — see pole kuigi suurte kuludega seotud — teenida üsna korralikku raha, ja seda ilma igasuguste „juuremaksu“ preemiateta.

Kangeid kalureid

Anname lõpuks lühireportaaži ka meie nimekamaist meestest, kes põevad kalastamishaigust. Kes poleks kuulnud omapärast „heeringalugu“ K. A. Hindrey'ist (kuigi ta kunagi õiendas selle loo tõelist tekkimist), või ei teaks, et kunstnik Jaan Vahtra on mees, kes käib iherusi õngitsemas Ahja Taevaskojal. Samas võib kohata Võru poeeti-ajalehemeest K. Ehrmann'i samade sihtidega. Iherusele hingerahu ei anna ka Pallase mehed Ormison ja Melnik ning kunstnik-kohtunikku Taevere'tki tuntakse forellipüüdjana. Elva kandist noolib iherusi Tartu Kauba Panga mehi — Koppel. Kõva kalastaja on ka Mihkel Jürna.

Lõpetagem. Sest egas nüüd enam muud, kui õnged pauna ja — las kannab huvirong meid suve palavail päevil kohiseva jõekärestiku või järve poole. Õngesport on ju suve toredamaid lõbusid.

KALUR

Kui sinitaevas päikese krokett —
ma jälle kalal, merele teen tuuri,
taas vesi laisalt raugab vastu muuli
ja vastu rinda pritsib vahust vett.

Oo, valge merililledest bukett,
Oo, kõrgel lõõmav päikse tuli!
Ma haaran kopsudesse lõunatuuli,
pään kevadpäiksen pruunistund barett,

Siis rahutuna jälgin õngekorki,
mis vete hõbekala tõmbein liigub.
Taas vaikib meri ja kõik hääbub, raugab.

Mind ala mingi salaaimus torgib,
näen vetel virvendust, ja laine kiigub,
Laev üksik siniavarusten kaugeb.

Teo

KARL EHRMANN

Jaan Vahtra Münchhausenina

„Olioni“ lugejad tunnevad juba Vahtra toredaid „Rännakuid Võrumaal“. Siin neile jatku poeet Ehrmanni — sõnastuses... Toimetus.

JUBA enam kui nädalapäevad puhus idast külmpunase Venemaa tuul. See pani järve lainetama, muutis vee sogaseks ja tegi meele tusaseks. Aga siis kadus tuulel lust säält puhuda ja ta pöördus Lätimaa poole lõunasse, kust tuuakse meile salakaupa ja kust tulevad ka soojad ilmad. Meile meeldis see tuulemuutus üpris, kuigi me pole lätlased ega ka siidise salakaubaga kaubitsejad: tuulemuutus meeldis meile sellepärast, et nüüd tulid kala õngevõtmise päevad tagasi.

Ja ühel säärasel õhtupoolikul, kui puhus lämmi Lätimaa tuul, sõitsime äkki Võru sadamast Vagula järvele kala püüdma ning kellegi sünnipäeva pühitsema. Kelle see sünnipäev oli, pole enam meeles, küll aga see, et ühes paadis istusid Jaan Vahtra oma suure piibuga, Võrumaa rahvaalgustaja ja värsitaguja Meinhard Aleksa ning Võru kunstfotostaja ja kaunishing Johan Urtson. Teises paadis olid enese kalameestena sisse säädnud Juhan Jaik ja nende ridade kirjutaja. Esimesed kolm jäid meist varsti maha, õigemini nad kadusid meie silmapiirilt, sest nagu rammumees Jaik aerud kätte võttis, nii me lendasime

viis versta veerand tunniga Vagula mitte just vahutavate vete poole. See oli niisugune hullupöörane sõit, millist varem vaevalt Võrus nähtud, sest nagu Jaik aerud kätte võttis, nii polnudki Võru majad enam majad, vaid tillukesed tikukarbid ja kirikutorn keset neid polnud ka mitte enam kirikutorni pikkune — nii kiirelt aerutas Jaik. Mina ütlesin küll mitu korda Jaigile, et mis sa, armas inimene, mässad mu Lendava Hollandlase aerudega, ära tühja nii kiirusta, teised jäävad maha, ja sa ise väsid ära, aga tema ei kuulnud mind, vaid ainult tõmbas ja tõmbas, nii et me olime iga tõmbega 20 või enamgi meetrit Vagulal lähemal ja sama palju või enamgi Võrust kaugemal.

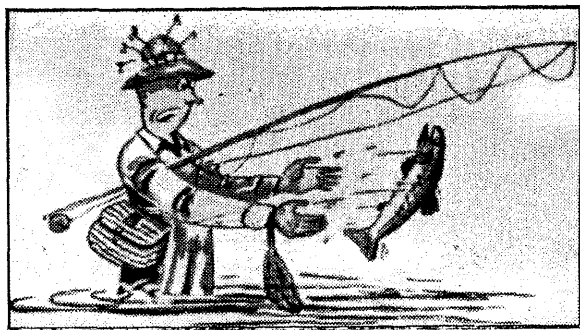
Niiviisi olime imekiirelt jõudnud keset Vagulat parajasse püügikohta, kus ma ütlesin Jaigile, et jäta nüüd silmapilk see kahekümne meetri viisi tõmbamine, laseme ankrukivi põhja ja hakkame kalaõnne proovima, kuid sellest ei tulnud alul midagi välja. Sest meie paadil oli niisugune vurhv sees, et lendas ise edasi ning Jaik, kuri-võrk, aitas aerudega kah veel kaasa. Sellepärast me ei saanudki ankrukivi parajas püügikohas põhja lasta ja kalaõnne proovima hakata. Lõpuks, kui olime üsna kaugel parajast püügikohast, laskis Jaik aerud lahti ja paat jäi siis tüki aja pärast ka seisma. Meil tuli aga mõõdasõidetud kohale tagasi aerutada.

Nüüd olime parajas püügikohas ja paat seisab ankrus. Kumbki mees ootab kolme õnge juures korkide vajumist, kuid see ootamine venib alul pikale, kuigi puhub lämmi Lätimaa tuul ja kalal, päale punase Venemaa tuuletormi, kõhit vägagi tühi peaks olema. Küll me katsusime nii ja naa ning küll meie soovisime, palusime, tegime igasuguseid katseid jne., kuid väikest kalapoegagi ei tulnud meie sõõdasdatud õngede juure. Ja vanad suured kalad ei tulnud ka, nagu ei tahakski nad veelgi suuremaks kasvada meie magusate sõõtade söömiseaga õngede otsas. Olime nagu kaks narri keset Vagula veevälja, sest meie mahajäänud kamraade polnud kuskil näha. Juba oli nii, et tuju murdub päris pooleks ja jätame kalapüügi kus seda ja teist, kui juhtus kummaline lugu: ühe õnge suur kork hakkas pikkamööda pool-längult vajuma ja talle järgnesid teised pisemad sinna poole, kus on järve põhi ja kus meie sõõdakalad särgadega eesotsas ootasid päriskalu. Me ei tahtnud nagu uskudagi endi silmi: kas siis ikka tõesti kalavõtmise ja korkide tõeline vajumine? Nii uskumatu oli see päale pika pettumuse.

Kuid ennäe! Esimene kala, kes pole ei kalapoeg ega ka päris-kala ise, vaid kahenaelane haug, on käes ja sipleb paadipäras!

Ning nüüd algas hull lugu: nagu esimese kätte saime, hakkasid korgid mulks ja mulks! üksteise järele vajuma ja latid kalade tõmbamisel looka paendum. Lops ja lops! tuli neid veest välja. Suuri, keskmisi ja pisemaid, taltsaid ja vastupanevaid, imestusest ja vihast tardunud punn silmaga ning meeletu ammuli hambussuudega, meile kallalekargamise isust harali ormustega. Nagu kalade kaardivägi oli piiranud meie paadi ümber, nagu poole maailma ja terve Vagula järve kalad olid saadetud meie õngedele hukkuma ning hävinema. Meil ei olnud neist enam aru ega otsa, kala tuli kala järele, mõnikord kaks tükki korraga konksu otsas ning üksikud hüppasid ise veest meie paati, kus oli kohasid, haugi ja ahvenaid nagu mägi. Sää! nad siplesid, karglesid, peksid sabadega, torkasid üksteist ormustega ning võibolla karjusidki agoonias, kuid meil polnud aega neid tähelepanna, kuna neid tuli üha veest juure.

Jaik oli nii hasardis, et loobus sõõda vahetamisest õnge otsas. Kui naelane ahven särge neelas ja konksu otsa

„Minu õnn! Pauna ta poleks niikuinii mahtunud!“

jäi, jättis Jaik õnge vette hauge ootama, ning mõne minuti pärast tirisiski priske purikas naelast ahvenat ning jäi ise konksu otsa. Alles siis tõmbas Jaik õnge välja ning rõõmustus, et parem korraga kaks kala püüda kui üks.

Aga siis tuli vaheaeg. Mitte ühegi õnge kork ei vajunud alla, küll aga meie meeleolu. Ning siis märkasime, et õhtu on jõudmas ning päike on nii madalal, et teda võib õngelatiga üles- või allapoole lükata. Parajasti siis, kui me arutasime, kas seda teha või mitte, tuli jõesuust ühe paadi punane punkt nähtavale. Selle järele seletas silm, et see valge punkt punase punkti keskel pole midagi muud kui Jaan Vahtra selg.

Tulejad olid veel enam kui palju maad meist eemal, kui särgiväel aerutaja Vahtra hüüdis meile, et ta kaaslastes olevat säärased nadid mehed, et parem kõida neile ankrukivi kaela ja lase vette — muudkui jorutavad laulu ega mõtlegi sellele, et temal pole elevandi rammu, kes suudaks vahetpidamata aerutada paadis, kus kolm rasket meest sees. Nad ei tulnudki päris meie lähedale, vaid pöörasid paadinina sinnapoole, kus on kallas Vahtra heinamaaga, sest nad ei hoolinud kalapüügist, vaid tulid rohkem sünnipäeva pärast, sest keegi meist oli sünnipäevaline, nagu eelpool tähendatud. Varsti kadusid nad sootuks kõrgjasse ning peatselt hakkas kalda võsastikust paksu suitsu taevasse tõusma. Meeste vägev ja lustakas laul aga hirmutas kajakad nende kandist kisades üle meie päade teisele poole järve, kus oli imevaikne ja kust ei tõusnud suitsu taeva.

Samal ajal oli aga kalade kaardivägi uuesti tagasi tulnud meie paadi juure ning korgid hakkasid jällegi üksteise järele vajuma ja kalad lops ja lops! paati tulema. Nüüd näis nii, et neid on veel rohkem, sest nad ei mällanud oodata, kuni sõõt põhja jõudis, vaid haarasid poolest veest ja veepinnaltki. Üksikud vahtisid otse paadi ääre all, lõuad lahti kui krokodillid. Meie õngelatid töötasid jällegi viuh ja viuh! ning meil oli kole kahju, et pole veel kalapüügi masin välja mõeldud, millega oleks meil palju kergem tegeleda. Kalahunnik oli paadipäras kasvanud tohutu suureks kalamäeks ning suure raskuse tõttu vajus meie paat järk-järgult ikka sügavamale ja sügavamale. Juba võis välja arvutada, mitme minuti pärast meie paat ühes kalamäe, meie ja kõige muuga vajub vee alla. Aga siis tuli päästja — viimasel minutil ja õigel ajal. Sest Lätimaa poolt puhuv lämmi tuul hakkas paisuma ikka tugevamaks ja tugevamaks. Kuna aga paat hõljus kui pähklakooruke lainetarjal ja lained ajuti üle paadi ja üle meie päadeki kihutasid, siis oli seisukord kõigiti kriitiline. Paistis, et varsti olime tõesti ise sää! kust kalu püüame — põhjas. Aga Jaik ei hoolinud sellest.

„Mingu paat ja kõik, kuid püüki me pooleli ei jäta, sest egas iga päev kala õnge võta!“ ütles tema ja tiris nii

„Kas kala om?“ — „Ole üks veidõkö.“

suure haugi välja, nagu pole me veel eluilmas varem oma ihulikkude silmadega ei ilmsi ega unes näinud. Ning jällegi vajus meie paat raasuke sügavamale. Uuesti laksusid lained üle meie päade, ning mitmed minutid elasime peaaegu vee all. Kuid siis tuli Lätimaalt vihane tuulepuhang, keerutas paar korda meie paati pilvede all ja käristas siis ankrunõõri krapsti! katki.

Nagu Lendavat Hollandlast lükkas torm nüüd meie paati pärituult kalda poole ja õnged jäid kõik lainetele kus seda ja teist. See oli hullupõõra sõit, mille varju kaugelt maha jäi endine Jaigi aerutamine. Nüüdsama olime keset Vagulat, kuid juba sahisest paat läbi roo ning peatus rannalival. Alles nüüd saime üksteiselt jahmatunult küsida, et mis see siis õieti oli? Kuid vastuse asemel naersid kolm meest kaldavõstistikus ning tulid hõljudes merehädaliste juure.

„No küll olete teie kanged mehed!“ naeris Vahtra ja kummardus imestunult kalakoorma kohal. „Siin on ju päris kalaturg!“

Ja tõesti — meie paat sarnanes rohkem Tartu kalaturule kui pühapäevaõngitsete paadile. Võru kunstfotomees Urton jäädvustas selle kõik plaadile, ning siis algas kõigil kibe töö: kalade kandmine paadist tule ääre. Alul tegime seda rõõmsa meelega ja innuga, kuid kui kalad otsa ei tahtnudki lõppeda, tüdinesime peaaegu kõik. Esimesena pistis meid manama Vahtra, et kellele neid kalu, kurat, küll vaja! „Egas te Mustvee laadale sõida! Püüate järve jumalatühjaks, ja vaat, mis siis Vagula mehed ütlevad?“ vandus mees ja viis sületäie purikaid tule juure, kus podises uhaa-pada ja tsärisest kalapann leekidel.

Jumalavaikselt nagu sukk oli aga paadipäras Aleksa, ning kui kalad peaaegu kõik olid paadist tule manu kantud, selgus, et Aleksa oli kogu omaette nohisedes kalu paadist vette tagasi pildunud.

„Mis me nendega ikka teeme — mõned veel pool-elavad — vahest lähevad ellu!“ arvas luuletaja ning heitis viimase kolmenaelase koha tsoptsti! rannavette, kus see suuna järve poole võttis, päädkki tagasi pööramata. Et Jaik Aleksa sinnasamasse tahtis pista päädpidi, pole tarvis üteldagi, sest see on isegi selge ja arusaadav, kuna igale kalamehele on saak armas, liiati veel siis, kui see on harukordne.

Kuidagiviisi saime siiski kalakoorma paadist ära, ning siis hargnesid meie juhtumid Vagula veeres nii, et tule ümber istus viis meest napsu võtmas, sakuskat sõõ-

... ja mõnemat laulu löömas. Hooti paisus laul õõpimeduses nii vägevaks, et vana Vanemuinegi laskus aeroplanina Munamäele meie laulu kuulatlema (nagu ühes Jaigi omaaegses luuletuses) ja Võrus arvati, et Kasariitsas on häiresireenid hüürgama pandud. Mida enam laulsime, seda enam me hasarti läksime ja seda vägevamaks laul muutus. Ning sellepärast pole ka midagi imestada, kui juhtus haruldane lugu Vagula kaladega, nendega, kes enne ei lugenud issameiet meie õnge otsas. Meie mürisev laul nimelt, mis pani õise maa värisema ja maadles tormituulega nii, et puud maani paendusid, meelitas alul kalapojad, aga hiljem ka päriskalad ja vanad kalad veepinnale meid kuulutama ja imetlema. Läbi võsapiude paistsid nende pisikesed silmad kui säravad pärlid. Mida enam me laulsime, seda enam neid juure tuli ja peatselt oli neid Vagula pinnal nii palju ja paksult, nagu oleks järv kaetud halli hõbedase kaanega. Neid tuli üha juure ja kõik nad kuulsid meid mõnuga: suid maigutades ja säravsilmi pilgutades. Seda nähes hüppas Jaik kähku püsti ja tahtis rutata paadi juure, et kalu otse veepinnalt püüda. Aga meie ei lasknud seda sündida, sest kalu oli niigi rohkem kui vaja ja uutega ei oleks me osanud midagi päälle hakata. Kuna ta aga päris vägisi tahtis kalale minna, haarasime ta kinni ja katsusime teda manitsevalt korrale kutsuda. Kuid kui see ka ei aidanud, vaid veel enam talle hoogu andis, ei jäänud meil muud üle kui Jaik puu külge siduda. Küll ta sääli siples ja rebeles, palus ja ähvardaski meid, kuid tagajärjeta: ta oli ja jäi puu külge. Ja meie laul paisus veel tugevamaks: Jaik kisendas puu küljes ja meie tule ümber. Paistis, et katastroof pole enam kuigi kaugel. Sest Vagula kaladele meeldis meie metsaalune laulupidu nii, et osa neist, need kes olid rohkem ääre pool ja julgemad, tulid koguni kaldale ja lähenesid järk-järgult meile. Mõned pisemad haarasid koguni üksteisest kinni ja hakkasid tantsu keerutama. Selle juures olid nad ise imelustakad — liputasid sabu ja ajasid rõõmsalt ormuseid püsti, pööratasid lahkelt silmi ja siplesid muidu nii nagu kalad kunagi, kui neil on hääl meel. Ikka lähemale ja lähemale jõudsid nad meile.

Aga ennäe! Pill tuli pika ilu pääle! Taevas oli märkamatu pilve tõmbunud ja juba tibas peenikest vihma, mis ähvardas muutuda peatselt päris tugevaks sajuks, kuna kuskil kaugemal müristas — tumedalt ja salapäraselt. Mõned meist arvasid küll, et ega see midagi tähenda, kuid Vahtra targemal pääl oli asi kohe selge, ning ta lausus: „Ei, sõbrad, nii see küll ei lähe! Lähme hääga küüni!“ Päästisime sipleva Jaigi puu küljest lahti ja tahtsime kohe lähedal asuvasse küüni joosta, kuid Vahtra haaras meil kuuesiiludest kinni ja sõnas: „Pidage, poisid! Aga tuli? Kes siis tule kustutab? — Otsekohe tuli surnuks lüüa, see ju minu heinamaa! Alles siis tehke sääred ja seda, mis süda soovib! Või minu heinamaad siin põletama?!“

„Küll vihm isegi kustutab!“ arvas keegi meist, kuid kui Vahtra ise vembla kätte haaras ja tuleaset asus harjama, olime meiegi sõnakuulelikkudena talle abiks. Peksime tuleaset nii, et maa müdises ja sädemed päälepoole pilvi tõusid. „Hoolikamalt, hoolikamalt!“ kamandas Vahtra ja jatkas siis: „Tuli soos on sala nagu naisterahvas — läheb maa all edasi ega kustugi...“ Selle pääle väänas Vahtra maailmatu suure kasetivikuga juba kustunud tuleasete pihta, kuhu langes taevast jämedaid vihmapiisku. Suitsusammast sädemetega tõusis aga üles kui lohie. Kui tüki aja pärast sadas nagu oavarrest, oli Vahtragi veendunud, et tuli on lõplikult kustutatud ega ähvarda enam ta

Leinamaad siis mulla ta meile ure kõva käsu: „Nüüd, poisid, küüni!“

Mida aga kalad nüüd Vagula pinnal ja Vagula veeres tegid, seda ei teadnud meist keegi, Jaikki mitte, sest ilm oli pime ja sadu sügavtihe.

Läbimärgadena lidusime küüni poole kui metskitsed ja olime kui nahkhiired lipsti! küüniluugist sees kuivadel heintel. Vahtra, vaeseke, ei jõudnud aga nii kähku, kuna ta leidis tarviliku olevat veel tuleaset uurida. Meie olime juba heintesse pugenud nii, et ainult ninaotsad välja ulatusid, kui kuulsime Vahtra hääht küüniluugi man. Krapsti! olime jällegi kõik jalul ning neli paari käsi ulatus küünist õhe, et õlletõrrelist meest eneste juure tirida. Aga meil polnud naljaasi Vahtrat üles tõmmata. Tirisime kas või käed otsast, aga mees ei tõusnud paigastki. Aleksa ja Jaik arvasid, et kui nõõr oleks, võiks silmus teha ja niivisi katsuda, kuid meie pidasime seda moodust liästi ohtlikuks ning nii Vahtra jäigi küüni kuivadele heintele pääsemata. Kuna meil puudusid igasugused väljavaated Vahtra abistamiseks, loobus ta küüni tulekust ja ütles: „Hääkene küll, — ma ei tulegi teie juure! Lähèn vaatan veel, kas tuli on kustunud ning lasen siis üle soo koju!“

„No miks ta siis kustunud pole, kui kogu aeg sajab,“ arvas Urtson, millele all oleja sähvas nagu rihmaga vastu nägu: „Ära sa seleta sääil taevaõrrel midagi — kustunud — küll ma tean ise paremini, kas kustunud või mitte! Pea meeles, ma ütlesin ju ennist, tuli mäta all on sala kui naisterahvas...“ Ütles ja läks tuleaseme suunas pimedusse, kuna meie jäime larinal magama, pääd heintes, jalad siruli.

Kui me hommikul ärkasime, sadas ikka endist viisi edasi, sest taevaväravad olid tõmmatud mitmeks päevaks lahti ja lämni Lätimaa tuul näitas, mis ta suudab ja oskab. Küünikatusele krabises vihma nagu loobiks taevataat ube ja herneid maale. Tulime rutem kui muidu küünist Vagula veere, paatide manu ja sõitsime linna, millega lõppeski meie osavõtt Vagula-veerest laulupeost ja kummalistest seiklustest.

Sündmused olid aga hargnenud hiljem edasi. Vahtra oli tulnud varsti pääle meie linnasõidu kaema, et kas tuli soos on ikka kustunud ning kas ta heinamaad ei ähvarda hukkimine. Ja eks näe taevapahandust ja kurja! — tulekera muudkui litsub mätaaluseid mööda nagu mutt, edasi, sellele vaatamata, et ta õõsel oli vagaks tehtud ja vihma ka küll ja küll oli sadanud. Juba olnud ligemale pool vakamaad mustaks kõrbenud ja põõsad kõik puha pruunid. Peksnud siis Vahtra pool päeva malga ja vemblaga hingitavat tulekera, ning kui see pole aidanud, toonud kodust ämbrid ja hakanud nendega Vagulast vett pääle vedama, kuigi taevaluugid valla olid ja muudkui sadas. Nii kestnud see mitu päeva: Vahtra vedanud vett ja taevast sadanud vihma ning tulekera lidunud ikka edasi ja edasi. Siis raugenud aga Vahtra võim ja raugenud ka tule jõud. Rahuliku meelega, sügavad ja valusad murekortsud otsa ees, läinud ta koju, endal nüüd hää meel siidames, et heinamaa lõpuks hukkimisest päästetud. Kuid nagu koju saanud, nii pidanud kohe sõidu lahti lõõma Tallinna poole, kuhu teda kiires korras telegrammiga kutsutud. Sõitnudki. Aga sääilt enam kui nädalapäevad hiljem tagasi tulnud, rabanud Vahtrat uus jubedus: läinud järve ääre õnge heitma ja kala proovima, kui... Oh sa pagan! Soo põleb ikkagi! Kunagi süüdatud tuli immitse- nud mätaste all ning terve Vagula kallas must kui turba- maa. Muudkui suitseb ja kõrbeb. Isegi nii hull ja visa

VIKATIPINNIMINE

Foto I. Paalmann

ESIMESI HEINALISI

Foto I. Paalmann

hingega olnud see soopõlemine, et tuli lidunud Vagula veerest otse vette ja susisenud sääilgi. Alul visalt ja loiult, aga siis nagu paja all. Kõigist Vagula kaladest saanud kalasupp ning Vahtra jätnud siis tule kustutamise kus seda ja teist. Lõõnud käega, et las põleb, mis see tema asi, kui Vagula järv ära põleb. Samast päevast pääle loobus aga Vahtra kalapüügist Vagulal. Nagu kalaisu pääle tulnud, nii kõndinud kohe lusikaga otse Vagula kaldale üle oma kõrbenud heinamaavõsu, ja hakanud järvest uhaad sööma. Tuli aga lõõmanud üha edasi vee all ja lidunud kaldailgi mööda samblaahuseid sinnapoole Võhandut ja Munamäge, ja tuli lõõmaks võib olla praegugi, kui see poleks Vahtra jutustatud ja minu poolt kirjapandud kalameeste jutt kummalistest juhtumitest Vagulal ja Vagula veeres.

K. Ehrmann

Esimene Eesti naiskutsekool

Tartu Naisühingu käsitöökooli senisest tegevusest

*Alma Koskel (Johanson),
Tartu Naisühingu käsitöökooli juhataja,
kooli algusest pääle*

EELOLEVAL sügisel Tartu Naisühingu käsitöökool haridusministeeriumi vastaval korraldusel muudetakse sihtasutuseks.

Sellega lõppev ajajärk märgib mitte üksnes kooli jõudmist oma 17. aastasesse vanadus-ikka. Tartu Naisühingu käsitöökooli semine tegevus lasseb end mõõta ei rohkema ega vähemana kui vahetuma suuna ja sisu loomisena kõigile neile püüetele ja saavutustele, mis meil naiskäsitöö kutsehariduse edendamiseks tänini tehtud. See varem tundmatuid koolitüüpe, mille tekkimine 1919. a. vaevalt äratas laiemat tähelepanu, nüüd osutub üldtunnustatud alusmüüriks kogu meie edasisel kutsehariduse korraldamisel sel alal.

On kõigiti loomulik, et kool, mis oma tegevuse kestel vahetumalt sisendab enda õpilastele isetegevuse täht-

sust, ka ise oma alguse sai isetegevuses. Veendumuses, et „isiku väärtust eestkätt tõstab iseseisev kutsetöö, milles on omandatud põhjalikud oskused ja teadmised“, grupp Tartu Naisühinguks koondunud naised 4. veebruaril 1919. a., kohe pärast enamlaste väljatõrjumist Tartust, pani aluse uuele koolitüübile.

Järgnesid kasvuaastad, täis pinevat püüdu.

Alul, teed-rajavalt, avati vaid kaks osakonda, kudumise- ja käsitöö-, ühe õppejõu juhatusel. Juba sügisel lisandusid nendele raamatukõitmis-papp-töö ja keraamika osakonnad. Ainelised kulud tuli katta pidudest ja loteriidest. 1922. aastaks haridusministeerium registreeris kooli ja võttis enese kanda õpetajate palgad; aga samas rahaministeeriumi eelarvekomisjon kustutas vastava toetuse, ja kool jäi saatuse hoole. Ent, mõistes raskusi, milliseid oli kanda riigikassal riigi loomisel, kool püsis. Aeti läbi, hangiti igatliiki toetusi mujalt. Kuni, aasta hiljem, õppejõudude palgad jälle tasus riik, ja võimaldas toetuse ka säädete täiendamiseks. Haridusministeeriumi ettepanekul 1925. aastaks avati kooli juures rõivaõmbluse osakond, ja pool aastat hiljem ka nahatöö osakond.

Seega kooli tegevus seitsme aasta kestel võis areneda kuues eriharus: rõivaõmblemises, kangakudumises, naiskäsitöös, keraamikas, pesuõmblemises ja nahatöös. 1932. aastal aga tuli pesuõmblemise osakond sulgeda ruumipuudusel, ja kaks aastat hiljem, 1934. a., ka nahatöö osakond, kuna sel töö-alal sünenud hulgalised era-õppetöökojad ja riigikulul õpivõimaluste avanemine teisel selle haru kooli juures osutasid ülearuseks.

Praegu jätkab kool töötamist neljas osakonnas: rõivaõmblemises, kangakudumises, naiskäsitöös ja keraamikas. Õpetust jagavad 17 õppejõudu, läbitikku 120 õpilasele aastas. Õppekursus kestab kolm aastat, mille järele kooli lõpetajad saavad õppinud tööliste kutse.

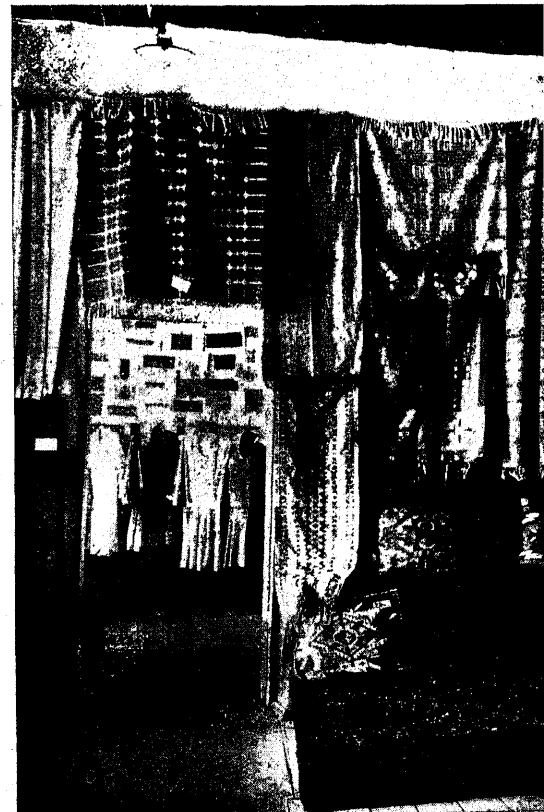
Kuni tänaseni on kooli lõpetanud 708 õpilast. Koolis omandatud teadmiste tagajärjekust tegelikus elus tunnistab see, et enamik lõpetajaid pärast

*Kooli nooremaid õppejõude,
J. Luksep ja L. Rooma (paremal)*

on rakendunud tööle isiklikes ettevõtetes, ning paljud on töötamas ka õpetajatena ja instruktoritena teistes kutse- ja täienduskoolides.

Suurimaks puuduseks kooli õppetegevuse täitmisel tuleb pidada vastavate ruumide nappust. Riik tasub õpetajate palgad, muude majanduslikkude

N A I N E

kulude eest hoolitseb kooli ülalpidaja, Tartu Naisühing, kuid linnavalitsuselt võimaldatud ruumid tänaseks on osutunud mitmeti kitsaiks ja tööd-tökestavaiks, ja tuleb loota, et ühes kooli muutmisega sihtasutuseks ka kohasemate ruumide hankimine otustatakse.

Koolil on tuhandeköiteline raamatukogu ja lugemislaud, mida järjest täiendatakse uute väljaannetega. Enamik raamatuist on erialalisi. Kooli juures asuvast õpiiaste laenu- ja toetuskassast õpilased võivad ammen-dada lühemaajalisi laene, hädalisemate tarvete rahuldamiseks.

Õppetegevuse kestel suurem osa seitsmetunnilisest kooli tööpäevast kuulub praktiliste ja teoreetiliste ülesannete lahendamisele. Lisaks tuleb õpilasil neis ülesannetes töötada ka kodus. Selle kõrval õpilasil jätkub aega ka isetegevuseks mitmesugustes toimkondades, kus taotletakse õpilaste silmaringi laiendamist ja meelelahutust.

Seniste tegevusaastate kestel õpilasi on kogunenud kooli tegelikult igast kodumaa nurgast; kooli nimestikes, Tartu ja Tartumaa kõrval, üsna suur protsent lõpetajaid päritolult kuulub Viru- ja Viljandimaale.

Keraamika osakonna tööd

Kooli praeguse hoolekogu liikmeskonda kuuluvad: J. Kitzberg, A. Koskel, M. Kurs-Olesk, E. Lüüs, dir. K. Treffner, L. Kõivisto.

Õppejõududena töötavad koolis: A. Koskel (Johanson), O. Eomois, L. Haamer, A. Jasmin, L. Kõivisto, L. Kuusler, E. Linnberg, E. Lõo, J. Luksep, E. Masing, A. Remmel, S. Rooma, A. Silvere, P. Tamm, A. Tens, P. Tenno, H. Tover.

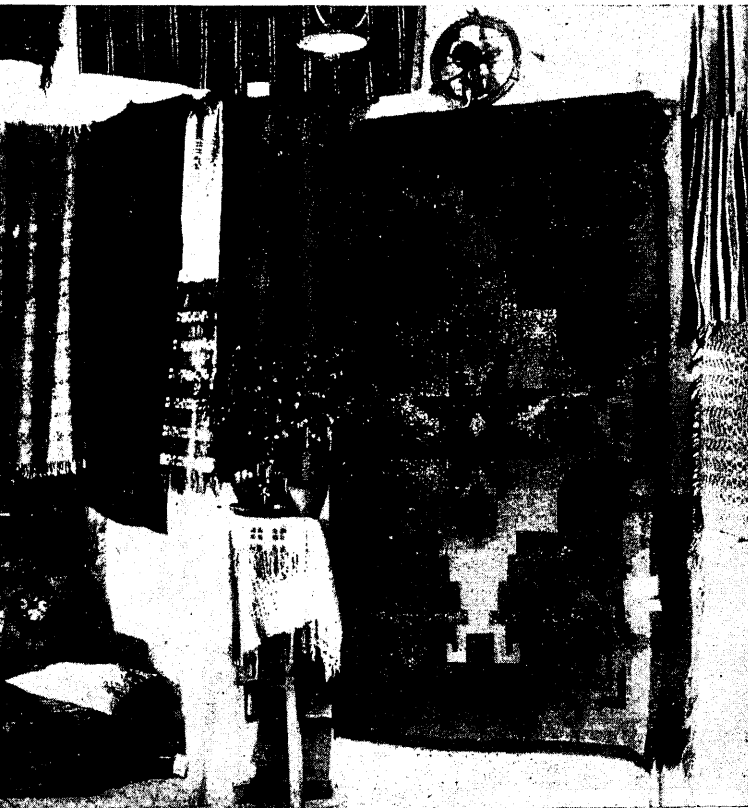
Kooli on lõpetanud:

1924. a. (esimene ametlik lend): Anna Altosaar, Marie Ross, Frieda Muikmann, Helmi Kimmel, Marta Pikk.

1925. a. (II lend): Juuli Juurikson, Marta Jürgenson, Pauline Jürgens, Emilie Juhanson, Elviine Krimm, Anna Karu, Ludmilla Rätsep, Amanda Lokkenberg, Aleksandra Mõtus, Natalie Sass, Helmi Nääs.

1926. a. (III lend): Hildegard Birk, Salme Gleser, Silvia Kaart, Emilie Koppel, Adelheid Kordt, Hilda Lõoke, Hilda Männiksaar, Linda Nugin, Amanda Paade, Antonie Raits, Alide Rebane, Alma Rebane, Linda Roos, Elfriede Selge, Marta Sotnik, Alma Surra, Linda Tiidor, Klaara Vilms, Hilda Visnapuu, Elfriede Hiir, Salme Kriisa, Katarina Blau, Klara Taalman, Helene Lakiiso, Ella Meus, Minna Portval, Alma Sock, Aksella Kiipus, Berta Mägi, Elfriede Pensa, Hilda Tover.

Kudumise osakonna tööd

Valge linane kostüüm, sinise valgepunktalise pluusi ja punase lillega.

1927. a. (IV lend): Armanda Aarike, Elfriede Herbst, Ella Jõudu, Linda Kattai, Marta Koger, Anna Kivest, Hilda Lemberg, Johanna Madsen, Lydia Matto, Anna Madison, Anna Markus, Helene Maasen, Olga Norberg, Hilda Põderon, Liine Paabo, Marie Ratnik, Elmiira Savi, Marta Sagar, Gerta Saarmann, Aleksandra Sujetova, Anni Tischler, Erika Viira, Alma Jaagund, Emmeline Mutso, Elmiira Poom, Hermine Randfeldt, Ida Zirk, Luise Kull, Leida Mõttus, Salme Meus, Selma Morthe, Salmõ Rooma, Eva Lõo, Valfriede Vehik, Ella Silbergleich, Pauline Jürgens.

1928. a. (V lend): Armanda Aabne, Elise Anderspuk, Ella Asmus, Dagmar Derrik, Helene Huudi, Vilhelmine Häidriits, Ilse Ilmaste, Alide Kondra, Melanie Kroon, Elise Liinev, Elise Lillo, Ellen Linkberg, Hilja Martina, Salme Mein, Eha Muna, Elfriede Mutson, Linda Mõttus, Hilda Nagel, Gerda Panksep, Elsa Reimann, Hermine Reitan, Linda Schultz, Ella Stokkebi, Helmi Treilmann, Hilda Kont, Paula Neufeld, Hildegard Noik, Aliid Rätsep, Elmerice Soome, Linda Vaha, Marta Ehrlich, Marie Pügi, Veera Kiivit, Johanna Sukk, Hilda Osso, Marta Koger, Linda Eidermann, Hilda Ehrlich, Linda Hallik, Ludmilla Taska, Erna Taadler.

1929. a. (VI lend): Magda Eriplane, Armilde Gern, Aida Kutsar, Salme Kübar, Alide Kõlm, Ella Lääts, Emma Paurson, Amanda Raudsepp, Elfriede Rästa, Ludmilla Silnik, Leida Tammin, Lidia Univer, Leida Unt, Armanda Suur, Marie Vassus, Leonore Veidenbaum, Aleksandra Gold, Silvia Leppik, Salme Meos, Herta Peterson, Miralda Raamat, Salme Rebane, Melitta Treial, Melanie Vard, Alide Fuchs, Gertrud Glüick, Elisabet Raudsepp,

Amanda Tamm, Helene Veltmann, Adele Lemberg, Leida Idol, Liine Paabo, Alma Lurra, Roseida Stein.

1930. a. (VII lend): Henriette Kingsepp, Alide Levoll, Helene Liiv, Hilja Oja, Hulda Poolakese, Marta Port, Alice Puss, Salme Lepp, Leida Sommer, Lidia Taevere, Hildegard Tucke, Meta Hasenbuš, Lidia Jõgi, Erna Mooses, Vilhelmine Ostrov, Alide Parv, Emma Soonvald, Armilde Terri, Leida Timse, Hilja Toom, Alide Vestõ, Erna Viidik, Hermine Visnapuu, Johanna Tamm.

1931. a. (VIII lend): Jenny Haeussler, Hilda Kabin, Irene Kompus, Juuli Luksepp, Leida Metsas, Alma Paal, Natalie Sapotzky, Hildegard Urm, Silvia Voltri, Amanda Võhrman, Lidia Kapral, Leida Teppo, Helmi Gerber, Aino Kivi, Alma Moks, Magda Mertens, Magda Püssa, Leida Raudsepp, Alide Tiitso, Meeta Moks, Anna Mõlder, Paula Neufeldt, Anastasia Suik, Elfriede Lõhmus, Lilli Potral, Erika Rømmel.

1932. a. (IX lend): Anna Adams, Matilde Eller, Elfriede Sass, Linda Meos, Hilja Oja, Linda Kõnnap, Imma Põdra, Leida Peterson, Erna Sikka, Elfriede Tumma, Armilde Kleinschmidt, Ella Mutso, Anna Taban, Elli Ainelo, Anna Drosdov, Agnes Karu, Elli Laine, Selma Rein, Hildegard Mägi, Elfriede Pukk, Linda Tuul, Helmi Võrno, Salme Arike, Hulda Karro, Hilda Peiker, Johanna Puusepp, Alma Riives, Linda Soosaar, Helmi Ingermann.

1933. a. (X lend): Armilde Johanson, Armilda Kärnsa, Leili Kõrb, Alviine Luht, Lidia Loigo, Leida Peedo, Olga Schlossmann, Marga Veckram, Ella Koho, Marta Koger, Linda Kärp, Veronika Luiga, Liisi Mooses, Erika Püssa, Salme Räisa, Marta Toots, Johannes Varjun, Hilda Ehrenbush, Armilda Kaasik, Alvine Kuus, Ida Lökk, Helmi Sütt, Ellen Schulzenberg, Meeta Tamm, Alide Tins, Eevi Välja, Elfriede Püss, Alide Riives, Laine Iip, Herta Meos, Leida Rätsepp, Lilli Valdmann.

1934. a. (XI lend): Elfriede Better, Olga Grigordoi, Elsa Neumann, Aita Obst, Herta Ratasepp, Elfriede Pärn, Linda Pärn, Amanda Kolt, Elfriede Grönberg, Ariadna Bulgakov, Silvia Oras, Eleonore Klassen, Helmi Leeder, Eugenie Liias, Ilse Peri, Selma Reino, Lidia Tein, Erna Tohvert, Ella Erikson.

1935. a. (XII lend): Melanie Einberg, Aksella Kippasto, Leida Kustlov, Alide Kuntson, Veeme Kooskora, Helmi Lauri, Lidia Loigo, Vally Mauer, Leida Peedo, Meta Põder, Ella Rebane, Ella Reinberg, Marga Veckram, Marie Aint, Erika Glass, Sigrid Hoppe, Salme Laurberg, Salmie Martinson, Ilme Rõuk, Ingrid Tarrask, Virve Tatar, Aino Einmann, Adeline Jakobson, Helga Kissa, Hilja Paabo, Helene Reiman, Elsa Treial, Salme Tiivel, Elise Sunbi.
— Vaba Eesti esimene naiskutsekool täidab südilt oma ülesannet.

Vilistlane

Kuidas Pariisi ajakiri hindab eesti rahvakunsti

PARIISIS on praegu avatud Trocadero saalis eesti, läti, leedu rahvakunsti näitus.

Selle puhul P. Irin kirjutab (väljavõte ajakirjast La Russe Illustrée, Illustrirovannaja Rossia, nr. 25):

Eesti naine pole mitte ükski vanavara hoidja, vaid ka rahvakunsti looja. See on tema, kes looduse ühetoonsuses kandis oma kostüümi heledaid täppe, mis silma meelitavad värvide ja väljaõmmeldustega. Kõik kodukoetud, primitiivselt, kuid üllatav oma kunstilises väljaõmbluses.

*Dipl.-ins. Evald Mägi ja pr. dr. Magda Mägi
tütred Ingrid ja Heljo*

Noored vanemad

Kus viibid sa?

— KUS viibid sa, mu lapsuke?

Pimedal ööl, kui uni mind põlgab, siis hüüan sind, mu lapsuke; kui igatsus, nagu suur torm mu hinge läbib, siis, — kutsun ja hüüan sind, mu väiksekene!

Laps, kus on su väsinud pääke, mis uinuks mu südamele? Kus peituvad su väiksed, pehmed käed, mis õrnalt mu kaela ümber põimuksid? Kus on su väike suukene, mis kutsub: „Ema!“

Kus on need suured silmad, mis imestades vaatlevad ja jälgivad — ema? Kus viibid sa, mu väike, mu kallis, mu laps? Ütle mulle, kus? Kas peidad end säääl, kus tähed säravad pimedal ööl? Kas oled väikese öitsva kannikese sees?

Võibolla asud metsas lehtede kahinas?

Või peitud selles vaikses laulus, mille viis mu südame keeli väristab? Kus oled, oh tütle, kus? Vaata, su ema hüüab ja kutsub sind, mu väike, mu kallis, mu laps!

— Emake, ei ela ma lehtede sahinas; ei varja ma end lillede õite sees; ka mitte tähtede säras pimedal ööl; ka mitte lauludes ei leia sa mind — oh ei!

Su palavas, tulvil armastust südames mina elan nagu väike särav tuleke. Säääl su igatsus hellitab ja sinu armastus hoiab mind. Soe ja pehme ja hää on olla su palavalt tuksuvas südames, emake! —

Ma kuulatan ja unistan... Unistan päikesest ja valgusest, elust. Ma ootan oma päikest, elu ja valgust.

Daisy Baumwaldt

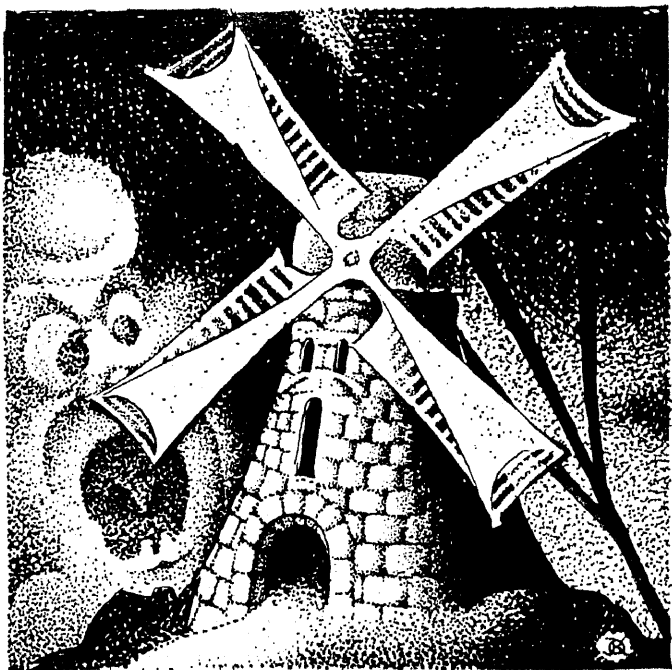

Aino ja Reiu Sillal sulistamas

Valmiv rukis. L. Anderson, Pukast

NOOR TARM

OTT KANGILASKI

LUUVESKI
Illustr.

(Järg.)

JA filosoofi kalk juurdlemisest külmenenud südaläks nagu soojaks. Ning ta mornid huuled tõmbusid nagu tahtmatule muigele.

Kui ta aga sammus edasi, ta mõtles:

„See oli siiski rumal laps, ta naeris, et ahvatella päikest oma kätele laskuma. Ometigi ta pidanuks teadma, et päikest ei liiguta hurmavaimgi naer.“

Ning filosoof tõmbas suunurgad kahjurõõmsale irvele.

Kui ta liikus edasi, siis ta hakkas endas kahtlema ning mõtles:

„Siiski see laps naeris ainult oma lõbusa meele tõttu, naeris seepärast vaid, et oli ilus lillelõhnaline, liblikalennuline ning pikeseapäisteline ilm. Ta oli päris rumal laps, naeris tagamõttetut naeru.“

Ning filosoof sai tusaseks; ta kahetses, et oli tunnud ka ise rõõmu selle lapse ebatargast naerust.

Kuid süvenenult naervale lapsele mõteldes filosoof ei märganudki, et õhtu jõudis, õhk muutus jahedaks ja päike kaldus metsa taha.

JA kui filosoof nüüd nägi, et õhtu on käes, siis ta tundis külma värinat ihul ja hakkas igatsema päikest, millele too laps nii õnnelikult oli vastu naernud.

Ta hakkas igatsema päikest, sest lapse särav naer oli teinud ta hinge helgeks ning hellaks, saabuva õõ süngust pelgavaks.

Filosoof tõusis mäkke, et säält veel pisutki näha loovavat päikest.

Aga päikesest ei paistnud enam raasugi.

Terav piste läbistas filosoofi keha ning vaimu; ta tajus videviku varjude lähenemist.

Kuid siis hakkas äkki kostma lähenevat pillihäält ja inimeselaulu. Mäele ronis jõukond külanoori, kes kavatseb siin lüüa lahti laupäevase tantsuõhtu.

Kuigi filosoof ei armastanud noori inimesi, siiski ta jäi mäele, sest ta hing oli hell ning kartis õist üksindust. Kui noored süttasid mäeharjal haohunniku, läks filosoof lõkke lähedale, sest säält põgenesid videviku varjud.

Filosoof istus lõkke ääres kivil ning kohendas aegajalt tuld. Noored olid palunud teda selleks, sest neil endil ei olnud aega, neid kihutas taltsutamatu tantsutuhin karglema.

Filosoof istus lõkke ääres ning kohendas tuld. Tema kõrval kännutüükal kekitas pillimees, laskis lugusid. Ja ümber nende ning lõkke tantsisid noored, keerutasid vihinal, hüpeldes ning huigates vahete-vahel sekka.

Filosoof aga arutas, mis sunnib noori tantsima, mis kihutab neid kiirerütmilisele keerlemisele.

Ja ta arvas nõnda:

„Kas ei ole need noored päeval küllalt end väsitanud põllul ja metsas töötades ning higistades, kas ei peaks neil olema kadunud igasugune himu tantsuks ja trallitamiseks?“

...Kui nad aga siiski tulevad kokku kurnavale karglemisele, siis peab neil olema sellest kasu loota! Küllap ongi nii. Kes tahab siit leida jõuka talu peretütre mõrsjaks, kes otsib tugevapihalist peigmeest, kes loodab teab mida. Nõnda see on.

...Olen sattunud tarkade inimeste sekka, siit ei saa ma kübetki ainet oma raamatule.“

Ja filosoof hakkas tantsivaid noori vihkama, sest ta arvas, et nende tantsul on tagamõte.

Ning filosoof sai nukraks.

Kui on juba nõnda palju praktilise mõistusega inimesi, kui nende lõbutsemiselgi on tagamõte ning eesmärk, kui nad juba nooruses on loobunud rumalusest, — kellele peab siis tema, geniaalne filosoof, kirjutama oma õpetliku raamatu?

...Mida ongi tal õpetada neile kasvavaile inimesile, kui nad juba iseendast on saanud tema inimideaaliks?

...Kes hõiskakski ja juubeldaks tema raamatu puhul, kui selles peituvad mõtted on vanad, kui need mõtted on inimestel ammugi vaistuliselt olemas?

Filosoofi lootused hakkasid järsku tumenema — lootused kirkasse tulevikku.

Tusasena filosoof nihkus tule juurest eemale ja põgenes mäelt alla. Ta surus käed kõrvadele. Ei suutnud enam taluda seda nooruse tralli, mis oli teinud tühjaks tema tulevikuunistused ning riisunud talt elumõtte.

Filosoof põgenes mäelt alla... Kuigi filosoofi võõras-tas üksinda kõndimine võõras paigas läbi süveneva õõ sünguse, siiski ta läks; nõnda tuliselt ta oli hakanud vihkama tantsivaid noori.

FILOSOOF läks väsinult, tüdinult ning tülpinult alla külla. Ta otsis õomaja, tahtis puhata välja vapustavast elamusest.

Kohtas õisel külatänaval üksiku noormehe, kes seisis tulvana keset teed ning mõtles, mõtles nii tugevasti, et oli toetanud käegi lõua alla.

Kummaline nooruk — leidis filosoof — teised temavannused lõbutsevad tantsupeol, tema aga seisab õisel tunnil siin keset teed ning mõtleb, mõtleb, nagu oleks temalgi mõned filosoofilised probleemid lahendada.

(Järgneb).

(Järg)

„Miks te siis talle närviline olite ja tujukas?“ nokkis Marton naerdes. „Ega nii ei olda, kui ollakse klaasikese veini joonud. Ta soovis teile ju ainult hääd. Ju vist needki tema poolt?“ osutas ta laual klaaside ja maiustuste-taldrikute vahel asetsevatele pudelitele.

Tütarlaps noogutas jaatavalt.

Marton vaatas lähemalt — pudel pihlakaveini ja kaks kõvat konjakit. Veinist oli üle poole ära joodud, samuti ühest konjakipudelist, kuna teine oli alles puutumata.

„Missugune valik ja millisel hulgal! Mis see mees õige mõtles ja kavatses?“ küsis Marton nagu eneselt. „Ja kes see härra siis oli, kui see pole saladus?“ — pöörus ta preili poole.

„Kas te ei tundnud teda?“

„Ei.“

„Kuid ta oli ju teile nii lahke. Arvasin, et olete vanad tuttavad.“

„Iga lahkus ei eelda veel sõprust ega tutvustki,“ tähendas Marton rõhuga ja ta näoilme vöis näha, et need sõnad meenutasid talle midagi.

„See oli ju härra Sandelin. Seda nime ikka tunnete?“

„Sandelin,“ kordas Marton meenutavalt.

„Minu šeff, peremees ning leivaisa. Juukseäri omanik Väiksel Põikteelt. Nüüd teate?“

„Ah, nii, miks ei tea, coiffeur Sandelini friseur-salong,“ naeris Marton, „olen vist isegi sääli kunagi käinud. Kuid ma tean veel kedagi kohtu-uurijat Sandelini. On nad ehk sugulased?“

„Oh, see pikk või,“ hüüdis preili Vendel, „see on ju tema lihane poeg. Ta on kohtu-uurija, jah. Käib igal hommikul meil äris habet ajamas, kuid enesel ei kasvagi habet. Uskuge, ainult kolm karva on tal lõuaotsas.“

Muidugi pidi Marton seda uskuma, kui teine nii lõbusatujuliselt seletas.

Preili Vendel palus teda istuda ja sõnus veidi punastades:

„Kuigi me oleme alles nii vähe tuttavad, kuid naabriõigusega ma siiski julgen paluda teid, kui teil pisutki aega on, olge mulle külaliseks. Mul ju täna sünnipäev.“

Marton soovis õnne ja tänas lahke ettepaneku eest.

„Mina pean teid tänama. Teie osutasite mulle ju suure teene,“ sõnus tütarlaps ja punastades langetas pilgu. „Too oli kutsumata külaline, kuid teid ma ju kutsusin. Ja kui rumalasti veel. Kas võite mulle kunagi andestada, et kiskusin teid sellesse vahejuhtumisse?“

Marton tõendas, et see olevat olnud ta kohustus ja et ainult tema olevat käitunud inetult, talitades liig omavoliliselt võõras korteris. Seejärel istus ta laua ääre toolile ja, tütarlapse loputades klaase ning õiendades laua juures, leidis mahti oma uue tuttava vargseks silmitsemiseks.

Et preili Vendel kehalt polnud nii sale ning sihvakas kui Flora Moller, seda oli ta juba varem nende juhuslikel kohtumistel koridoris võinud tähele panna. Kuid ta kehavormide ümmarus oli sellegipärast kaugel igasugusest liiglopsakusest või paindumastusest. Ta ümmarik tervisepunast õhetuv nägu ühes suurte sinakashallide silmadega andis selge tunnistuse maalt päritolu kohta. Samuti ei suutnud hästi korras hoitud blondjuuksed ja peenelõikeline suu hajutada ta näolt seda lapselikku lihtmeelsuse ja süütuse ilmet, mis oli talle nii alatiselt omane, kui mõnele inime-

PAUL HÖRBIGER ja TRUDE MARLEN „Ufa“ filmis „Mäng tulega“

sele solvunud ilme, hoolimata kõige südamlikumast naeratusestki.

— Kindlasti pole ta veel kahekümnenegi, mõtles Marton ja vaatas kella, mis tiksus väiksel tualett-laual. Oli juba ilma kahekümne minutita kolm. — Varsti hakkab valgenema, sähvatas tal mõte.

Täideti uuesti klaasid ja lõbusalt naljatledes joodi hällilapse terviseks. Piirdudes ise ainult veiniga oli preili Vendel külalisele konjaki pakkumisega ülihelde, ja viimane võttis tänuga vastu. Sest täna pidi ta jooma, lihtsalt — pidi.

Siis äkki märkasid nad mõlemad, et Marton oli sokkide väel ning et need sokid olid märjad. Viimast asjaolu tunnistasid pörandale paterdatud jalajäljed. Et see avastus tuli neile mõlemile nii ootamatult, tundus ta ka eriti koomilisena ning pakkus võrratut nalja. Nad puhkesid naerma ja naersid lakkamatult ning innukalt kui lapsed. Ühele kaasamõjuriks joodud vein, teisele tahe lämmatada midagi pakitsevat südames.

„Miks kannate te märgi sokke?“

„Et jätta enesest jälgi ellu.“

„Kuid need jäljed kuivavad pea ja kaovad.“

„Siis teen uued,“ oli koomilise tõsidusega antud vastus. Marton oli juba märgatavalt purjus.

Tütarlaps istus diivanil, sõi šokolaadi ja lennutades juuksekiharaid naeris Martoni sõnade üle. Marton aga kasutades võõrustaja lahkust tühjendas ikka uusi konjakiklaase. Poleks raske olnud hakata pidama teda parandamatuks joomariks.

„Varsti te enam ei tee sääraseid jälgi,“ sõnus siis preili Vendel paljuteadva päänoogutuse saatel.

„Miks?“ imestas Marton, muutudes järsku tõsiseks.

„Hakkate lihtselt teistsugusemaid tegema,“ vastas tüttarlaps viivitavalt. „See pole ju vist enam saladus, et kaotate oma vabaduse õige peatselt.“

Martoni hämmastus aina suurenes.

„Abiellute kellegi rikka daamiga. See samm muudab nii paljugi teiseks. Eks ju?“

Marton pahvatas laialt naerma. Kuid selles naerus oli midagi hüsteerilist ja kõledat. See oli naer, mis pidas võitlust varjatud kannatusega. Ja kui see järsku lõppes, ilmutas naerja nägu pigem nutu kui naeru jälgi.

„Kas meie ühine kõiketeadev perenaine on teid selles asjas informeerinud?“ küsis Marton päälle minutilist sünget vaikimist.

„Jah. Kust ma muidu teaksin,“ oli otsekohene vastus.

Marton muigas endamisi ja vangutas pääd:

„Mis kõik ei räägita!“

„Pole see siis tõsi?“ uudishimutses tüttarlaps, kuna see jutuaine näis teda eriti huvitavat.

„Tõde on alati kaugel sellest, mida räägitakse,“ lausus Marton aeglaselt, jäädes tardunud pilgul vahtima oma jalgade ette põrandale. Seejärele äkki haaras ta enesel kättega ümber pää ja vajus silmili lauaveerele.

Tütarlaps kokkus, tõusis diivanilt ja ruttas Martoni juure.

„Mis on? Hakkas teil halb?“ päris ta hoolitsevalt.

Marton raputas pääd. Ajas aga enese samas püsti ja seesmisest pingest virildunud ilmel pomises:

„Jah.“

Tütarlapse silmis peegeldus kaastundmust ja abivalmis olekut.

„Soovite midagi? Saaksin ma ehk teid aidata?“

„Ei. Te ei saa mind aidata,“ venitas ta kannatajailmel. „Keegi ei saa mind aidata.“

Ta võttis tüttarlapse kae, suudles seda ja sosistas ebakindlal häälel:

„Andke mulle andeks. Võibolla kord saate kõik teada... Aga mul ei ole kerge praegu, ei ole... Elage hästi!“

Ja kui ta samas läks kiiresti üle toa, et väljuda, nägi Liida Vendel teda tugevasti vaaruvat.

— On joonud vist pisut rohkem kui oleks võinud, mõtles ta ja lukutas Martoni järel ukse.

5. Ülekuulamised

POLNUD kerge asi Bertingsonil ja Dornenil tulla toime proua Molleri ja ta tütre ülekuulamisega. Kuigi nad kohe alul ei ütelnud tõtt, et Georg Moller on tapetud, vaid rääkisid midagi kallaletungist, ometi sattus proua sääraseesse hüsteerikasse, et ta ei suutnud enese üle kuigi küllaldaselt valitseda. Palju asjalikumad olid küll Flora Molleri seletused, kuid ei suutnud needki tuua sündmuse täit selgust.

Otseselt kahtlustada ei teadnud nad kumbki kedagi, kuid ei saanud jätta konstateerimata, et konflikt Harri Martoniga seisis kallaletungile ajalisel kõige lähemal.

Proua Molleri katkendlikest seletustest selgus kokkuvõttes järgmist:

Elmise õhtu kella kaheksaks oli Harri Marton kutsutud nende poole. Kutsumise põhjuseks olnud, et teha Martonile selgeks, kuivõrd mõttetut on tal hellitada abiellumise lootusi nende tütre Flora suhtes. Harri Marton olevat alles algaja ajakirjanik ega suutvat ennastki korralikult toita. Tema sõbrutsemine nende tütrega heitvat viimasele ebasoovitavat varju seltskonnas, millisega Mollerid läbi käivad. Harri Marton olevat nende pool käinud varemgi, kuid silmatorkavalt ebakorrektsena ja väljakutsuvana. Siinkohal proua kirjeldas pikalt ja laialt oma muljet, mis ta saanud Martonile ust avades ja juhatades teda härra kabinetti. Georg Molleri jutul olnud Marton umbes veerand tundi. Mis sääl räägiti ja kuidas see arenenud, seda ta lähemalt ei teadvat. Ka ei olevat härra Moller päälle Martoni äraminekut selle kohta sõnagi lausunud. Lahkudes olnud aga Marton kohutavalt vihane, nagu proua salaja näinud köögiukse vahelt, ja ähvardavalt hoolimatu nende korteriuste vastu.

Sejäl, kui Dornen märkis üles proua Molleri seletusi, palus Bertingson Florat juhatada teda telefoni juure. Ta kõlistas politseisse ja tegi assistent Lavingule korralduse — võimalikult ruttu arreteerida Harri Marton, kelle elukoht Sammaskäigu tänav 17. Kui teda aga pole kodus, sääda korteri juure valve.

Flora Molleril oli ema seletustele ainult niipalju täiendavalt juure lisada, et andis enam-vähem täpse kirjelduse selle kohta, kus nad Harri Martoniga sel õhtul kõndisid.

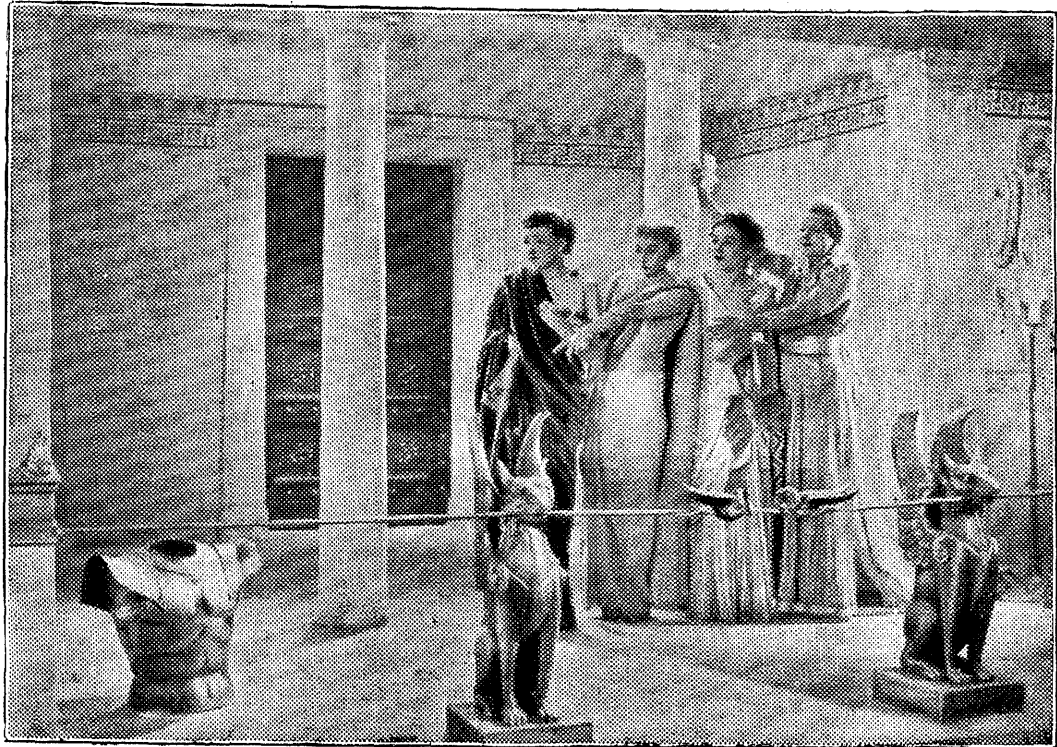
Paar-kolm kohta Flora Molleri tunnistusest paelusid enam tähelepanu. Eriti Harri Martoni sõnad: „Ma kardan, et mu pajumetsa viljad saavad olema suured ja rasked, ja et nad võivad sinu papale pähe kukkuda.“ Kas ehk polnud siin ähvardus varjul? Teiseks teadis Marton, et nende abiellumine peab nurjuma just Georg Molleri soovil. Flora Moller kinnitas, et tema isiklikult ei olevat Martonile kunagi midagi ütelnud nende sõkrussidemete katkestamise asjas. Seda teinud ainult papa. Ka juhtis Flora Moller kriminalistide tähelepanu sellele, et võibolla said isa ja Marton veel samal õhtul teiskordselt kokku nende ukse juures. Sest just sel silmapilgul, kui ta oli koduukse ees Harri Martoniga jumalaga jätnud ja astus uksest sisse, tulnud isa talle trepil vastu. Kuhu viimane pidanud minema, seda ei teadnud ei proua Moller ega ka Flora. Trepil kohtudes ei olevat Flora isaga sõnagi rääkinud. Võibolla isa kohtus ukse juures ka Martoniga ja nad läksid ühes.

Assistent Dorneni küsimuse päälle, kas võidakse ütelda enam-vähem täpselt, mis kella ajal lahkus härra Moller kodunt, selgus, et kindlaima vastuse sellele võis anda teenija Eva Tsee. — Täpselt kell veerand kümme. Ta olevat vaadanud siis kella ja mäletab hästi.

Lahkudes Mollerite poolt pidid kriminalistid enestele tunnistama, et võivad olla seniste andmete ja juurdluse tulemustega päris rahul. Näis mitte võimatuna, et roim on peatselt selgitatud või vähemalt hakkab selginema.

Vahepääl oli väljas juba niivõrd valgenenud, et nad otsustasid toimetada nüüd ka roimakoha põhjalikuma ülevaatuse. See andis tulemusena aga ainult ühe väikse parlamutter-särginööbi. Mingeid jälgi ei saanud olla, kuna kogu õö langev udu oli maapinna ja kivid tublisti üle niisutanud. Ka oli siin kõrvalisi isikuid liikunud.

Viimase toimetusena roimakohal otsis assistent Dornen üles kojamehe ja käskis sellel tänav puhastada, enne kui algab liiklemine.

Üfa uuest filmist „Amphytrion“

Nende jõudes kriminaalpolitseisse, oli Laving mõrva avastanud vanamehe juba üle kuulnud. Neid polnud küll kumbagi politseis, kuid laual asetsees protokoll ülekuulamisest. Selles polnud ka midagi tähelepanuväärivat, ainult ametlik vormitüüpe. Nagu protokoll lõpul seisis, oli vanamees juba vabastatud.

Santuti ei teadnud ka postilseisev kordnik midagi erilist ütelda. Võis ainult kinnitada, et ta polnud mingisugust hüüdu ega häält kuulnud, kuigi ta valvepost oli umbes kolmsada meetrit sündmuskohast.

Mõni minut hiljem saabus politseisse ka Laving ühes ametnik Pihkala ja arreteeritud Harri Martoniga. Sellal, kui Marton võttis palitu seljast, kutsus Bertingson Lavingu oma kabinetti.

„Kuidas on temaga?“ küsis Bertingson ruttu, osutades päraga ukse sihis.

„Pisut kahtlane,“ vastas Laving, korraldades juukseid väikse seinapeegli ees. „Üles leidsime kergesti. Hoovivärv polnud lukutatud. Uksel on tal nimekaart, nii polnud tarvis kedagi teisi üles kolistada. Lukuaugust võis näha, et tuba oli pime. Meie koputuse pääle kuuldus elektriliksuti klõpsatus ja uks avati kohe, ilma viivitamata. Ta oli täiesti rõivais ja nähtavasti ei maganud...“

„Nii-nii,“ lausus Bertingson ja muigas taipavalt.

„Voodi oli päevatekiga kaetud, kuid tublisti muljutud, millest võis näha, et on sellel lamatud. Ainult saapad olid tal jalast ära ja vedelesid eemal.“

„Kas elab ükski?“ küsis Bertingson vahele.

„Jah, ükski, väikses üksiktoas. Mu teatamise pääle, kes oleme ja et ta on arreteeritud ning peab tulema ühes, muutus näost kahvatuks. Küsis muidugi, mis asja pärast. Ütlesin, et seda peaks ta ise teadma, või kui mitte, siis selgub see politseis. Taskud otsisin läbi; mingit vastupanu

ei avaldanud. Küsisin, miks nii vara juba üleval. Vastas seepääle, et ei olevat saanudki veel magama. Olnud tööd teha — näitas laualolevale pooleni kirjutatud paberilehele. Kindlasti oli see aga vale. Nägin kohe, et tindipotil oli kork pääl ja sulg kuiv. Samuti oli ju ka tuba enne meie tulekut pime.“

„Kas lugesite seda paberit või võtsite ühes?“ küsis Bertingson.

„Lugesin küll — tühine tavaline ajalehefõljetonikese algus, päälkirjaga „Mood nõuab“. Kuid järgmine tähelepanek kaalub vist enam, ja nimelt, kui ta saapaid jalga tõmbas, märkas, et neid on tublisti uputatud. Lausa lirtsusid kohe. Ja mitte parem lugu on ta palituga, see on läbimärg kui pesukünast tulnud.“

Bertingson muheles endamisi rahulolevalt ja noogutas jälle päaga.

„Kuidas muidu pidas end ülal?“

„Kaunis rahulikult ja külmavereliselt. Kuid, teate, ta on joobnud, võis selgesti näha liigutust. Ja autos lehkas tugevasti.“

„Hää küll,“ katkestas teda Bertingson nagu rutates. „Tuleb kohe ülekuulamisele võtta. Teen seda härra Dorneniga. Te võtke seni palitu piinliku vaatluse alla. Kui vähegi midagi kahtlast on, saata kohe laboratooriumi. Pärast tuleb võtta ka püksid ja saapad.“

Ta läks kähku teise ruumi, kus kohtus Dorneniga.

„Võtame ta kohe prepareerimisele,“ tähendas ta. „Pihkale tuleb protokollida. Kutsuge nad sisse.“

Bertingson istus laua ühte otsa, Dornen teise. Martonile asetati tool laua taha keskkohale, kuna protokollija asetuse tema vastu.

(Järgneb.)

Laamanite suguvõsa

SUGUKONDADE uurimine ja perekondade kroonikate koostamine on Eestis alles uudne nähe. Siiski on sel alal võrdlemisi lühikese aja jooksul — päämiselt tänu Sugukondade Uurimise Büroole — üsna rohkesti korda saadetud. Nii on koostatud senini riigivanema K. Pätsi, ülemjuhataja kindral J. Laidoneri, professor J. Tõnissoni ja paljude teiste seltskonnatägelaste ning poliitikute, aga ka tööstus-äri maailma tuntumate inimeste perekonnakroonikad, mis sisaldavad senitundmatut, üllatavat ja huvitavat materjali meie minevikuloost.

Allpool toome katkendi Viljandi töösturi, sääälse linavabriku direktori Magnus Laamani perekonnakroonikast, mis kõlab nagu põnev romaan. Laamanite perekond põlvneb Lõuna-Eestist; tänapäeval leidub tema esindajaid üle kogu Eesti, kes pea kõikjal silmapaistvateks töömeesteks, igaüks vastavalt oma alale.

JÕGEVESTE VALLA hingekirjas seisva Laamanite sugukonna arengloo jälgimisel — Magnus Karli p. Laamani liinis — jõuame kindlate dokumentlike andmete varal tagasi kuni esiisa Eringumi, kes on sündinud 1736. aastal (teiste andmete järele 1732. aastal) ja surnud 1786. aastal. See on kindlaks tehtud Eesti Sugukondade Uurimise Büroo poolt Riigi Keskarhiivis leiduvate dokumentide järele.

Ering oli saunameheks oma vanema venna Põrgu Nähri Pedo talus Jõgeveste vallas. Vend Pedo sündis 1724. ja suri 66 aasta vanuselt. Eringu ja Pedo isast on säilinud traditsioonilised andmed, et temagi nimi olnud Ering või Erik, rahvasuus hüüdnimega Laama-Iirik. Reservi lastud kapralina ta tulnud Jõgevestesse Vene sõjaväest ja saanud Põrgu Nähri talu omale sõdurikohana. Lähemaid teateid tema varanduse, perekonnaseisu jne. kohta pole säilinud. Temaga oleme jõudnud tagasi suure Põhjasõja aegadesse ja see seletabki nimeetatud puudused.

Igatahes põhjendab kapral Ering (Erik) või Laama-Iirik Põhjasõja järelpäevil praeguse laialdase Laamanite sugukonna, olles selle sugukonna ürgisa. Traditsioonide varal, millistesse teataval määral arvustavalt suhtuma peab, põlvenes kapral Ering vanast Rootsi sõjaväelaste ja ametnike sugukonnast. Traditsioonide ja

Laamanite sugukonna noorim võsu, 8-aastane Uno Laamann.

Vasakul vanim Laamanitest, Johan Antsu p. Laamann, sünd. 3.III.1849. Helme kihelkonnas Jõgeveste valla Tehmandi talus. Oli teenistuses seltsis *Resource* Tartus (1890—1915, s. o. 25 a. järjest.). Selle seltsi likvideerumise järele astus Tartu linnavalitsuse teenistusse, töötades sääl 1915—1924, mil vanaduse tõttu ametist lahkus. Praegu on 86 a. vana ja hääl tervise juures. On üleskasvatanud 3 poega ja neile andnud akadeemilise hariduse. Dr. Laamann Tallinnas on tema poegi. Paremal Magnus Karli p. Laamann, kes juuba kümme aastat juhib direktorina Viljandi linavabrikut.

puhtajaloolise materjali käsitamisel saame teatava pildi tema isiku ja perekonna draamast, kust ta võrsunud.

Põhjasõjas esinevad kaks keskkuju: Kaarel XII ja Peeter Suur. Teisest Narva lahingust, aastal 1704, 9. augustil, mille rootslased kaotasid, algas Kaarel XII tähe langus (esimese Narva lahingu aastal 1700, 9. augustil võitis Kaarel XII hiilgavalt). Teisele Narva lahingule järgnes mitu sõjaretke, mis osalt õnnestusid, osalt aga äpardusid. Siis tuli K. XII mõttele: anda vastasele, raskekaalulisele Peeter Suurele sarnane hoop, mis annaks kestvalt soodsaid tulemusi. Tema idee seisis samas, millele umbes 100 aastat hiljem komas Napoleon Bonapartegi: võtta ja vallutada Venemaa süda — Moskva.

Kaarel XII oli selleks väga asjalik plaan, kuid tema jõud oli nõrk sarnase plaani teostamiseks. Õigem, ta oli selle plaaniga kümme aastat hiljaks jäänud. Oma Moskva võitmise kava koostas Kaarel järgmiselt: Tema ise tungiks Moskvale päälle 36 000 mehega Poolast. Soomest pidi Peterburi vastu algama vaenulikku tegevust Lybecker, ja Kuramaalt Löwenhaupt, kelle ülesandeks oli nõrgendada Peterburi kaitset ning toetada Kaarel XII juhtimisel Moskva suunas tungivat pää-armeed.

Löwenhaupti ülesandeks oli ka muuseas kahe teise armee varustamine moonaga. See ala oli Kaarel XII üldse nõrgalt organiseeritud, ja kaua kestnud laastavate sõdade mõjul tekkinud olukorras oli üldse raske asja parandada. Moskva retk algas talvel a. a. 1708—1709, mis oli äärmiselt külm. Ettevõtte algas õnnetult: esimesena pidi oma ülesandest loobuma Lybecker, kes Peterburi vastu midagi mõjusat ei suutnud ettevõtta. Ta pidi Peetri linnast jääma aupakklikusse kaugusse. Teisena sai Peeter Suurelt raskesti lüüa Löwenhaupt, kellele saatuslikuks osutus lahing Lješka juures. Kaarel XII ise taganes Poltava suunas, olles kaotanud oma armeest umbes poole. 18 000 mehega jäi ta Poltavasse puhkama.

Vahepeäl võttis Peeter tõsisemalt ette Lybeckeri ja Löwenhaupti. Soome langes pea terves ulatuses venelaste kätte. Seda soodustas tublisti asiolu, et Kaarel XII end ise oli eraldanud kodumaast eemale — kaugele lõunasse. Peeter Suure sammud Soomes ja Eestis olid aga ka väga diplomaatilised ja ta oskas maa silma-

„Nooruse helinad“

Juulius Elango (e. Johanson) õhutusel organiseerus maailmasõja päevil Tartu Aleksandri gümnaasiumis noorte kirjanduse- ja kunstihuviliste ring. Gustav Suitsu *Kiirte* eeskujul hakkas Elango ühtlasi toimetama ja väljaandma ka eesti noorte ajakirja *Nooruse helinad*. Peatselt liitusid selle rühmitusega ka teiste Tartu keskkoolide erksad eesti noorsoolased. Pildil (istuvad, vasakult): Aurora Adams on, praegune kirjanik Semperi naine; Hilda ja Helmi Grossschmidt'id, luuletaja Otto Grossschmidt'i tütred, kelledest esimene abiellus J. Johansoniga. Mõlemad õed maalisisid, kuna Helmi saavutas häid tulemusi ka poeesia alal. Muide, ta on õnnelikult tõlkinud Goethet.

Põlvitab kunstnik Hugo Blaubrück. Ülalt teine on Andres Albert Kurrikoff, meljas on praegune keemiku-proua Ina Varik, sünd. Mütter. Valgepääga noorherra on eradotsent dr. phil. Oskar Loorits. Tema kõrval ülikooli õppejõu mag. theol. Siegfried Aaslava naine Elli, sünd. Kutsar, *Eesti Naise* toimet. l. Teine äärelt on praegune välisministeeriumi informatsiooni büroo juhataja Jüri Sammul, kõrval praegune siseministri abi Hugo Kukke.

Pildil veel Meeta Kärner, pr. Kurre, sünd Jaakson, hr. Maros i. t.

paistvat element, esijoones mõisnikke ja linnakodanikke oma poole võita.

Muuseas praktiseeris ta väga osavat võtet: nimetas Kaarel XII ametnikke ja sõjaväelasi väga mitmesugustele ametkohtadele. Nii ka Soomeski. Siin jagati maa valitsuskondadeks, nimega laamannikutiin. Nende valitsuskondade ülemateks nimetati pea eranditult soomlasi ja rootslasi, endiseid Kaarel XII usaldusmehi. Kogu Soome kindralkuberneriks pandi näiteks venelaste poole üle läinud Otto Douglas.

Nagu ajalooost teame, tuli Kaarel XII, pääle mitmesuguseid seikusi, kaugele lõunast Rootsimaale tagasi aastal 1714. Nüüd algas omapärane ajajärk, mil tal sageli tegemist oli inimestega, kes tema vastasleeri olid üle läinud. Ei saa ütelda, et ta seda kõigile kättetasuda oleks püüdnud, kuid paljudelegi langes osaks raske karistus. Pääsid need, kelleni Kaarli

käsi ei ulatunud, nimelt need, kes elasid ja tegutsesid vene võimkonnas. Keda aga karistus tabas, kannatas seda raskemalt, sest kibestunud ja omapärase isekusega Kaarel XII oli mõnel juhul äärmiselt karm.

Nii said kannatada paljudki, kes polnud tema vastu patustanud, kuid kelle omaksed olid Kaarel XII vastu ebatruudust ilmutanud. Teiste seas valas Kaarel XII oma vihakarika mitme Soome valitsuskonna ülema — laamannikutiini sugulasele. Nendest on eriti teada paar Douglase sugulast — Gjällekrohn ja Gustavson, kes enese isiku päästmiseks olid sunnitud Soome põgenema. Mõlemal olid isad, vanad väljateeninud Kaarli ohvitserid, sääl laamannikutiinideks. Kuna Soomes sel ajal, alates 1714. —1721., valitsesid äärmiselt segased olud, kus rootslased ja nende poolehoidvad soomlased aeg-ajalt ühes kui teises valitsuskonnas võimu oma kätte haarasid, ja sageli just karis-

tuse eesmärgiga ülelänute vastu, siis põgenesid paljud Ingerimaale, Peterburi.

Teiste seas otsisid rahulikku eluaset ka main. põgenike perekonnad. Mõlemad on siirdunud Eestisse — Liivimaale, kus alul tegelesid Helme garnisoni asjade lahendamisel. Oma perekonnanime kõrval kandsid nad ühtlasi ka senist ametinimetust — „laamannikutiin“. Kohalikud elanikud kujundasid sellest sõnamoodustuse „laama“ — „laamanid“, liites juure eesnime, nagu näiteks kapral Eringut nimetati Laama-Iirik.

Helmesse põgenenud laamannikutiinide perekondadest, Gjällekrohnidest ja Gustavsonidest, asus üks Jõgevestesse, see oli kapral Ering, rahvasuus Laama-Iirik. „Laama“, „Laaman“ nime kandis edasi paar põlve, kuni 1826. aastal registreeriti perekonnanimi Lamman. Sellega paralleelselt esineb sageli veel nimekuju Lahman ja Laamaniin.

Viljandi kunstikiri

VILJANDI on viimasel ajal saanud provintslinnade hulgas suurema tähelepanu osaliseks kultuuriliste ürituste poolest. Nii on Viljandis asutamisel kunstimuuseum, kõrvuti etnograafilise ja arheoloogilise kogudega. Kunsti osakond tahab kujuneda rikkalikuks. Ta pakuks ülevaadet Viljandimaalt päritolevate kunstnike loomingust, vanemate näidetega, alates prof. J. Kõlerist, kui ka käesoleva aja-järgu meistrite töödega.

Vanematest leidub juba üksi prof. J. Kõhlerilt rida teo-teid, mis laiematele hulkadele senitundmatud, maale ja ak-varelle. Töid loodetakse saada annetuste ja depositeid näol. Sellega leiaksid vanemad kui ka hilisemad näited muuseumis aset, kuna hiljem võiks neist mõnigi kättesaa-matuks muutuda.

Et Viljandi päritoluga või tegevuskohaga kunstnikke on rohkesti, siis võiks see mõndagi huvitavat pakkuda

Ed. Timbermani akvarell (1934): Karksi lossi varemed
Eesti Rahva Muuseumi omand. Tartus

Peeter Põldmaa: Kurgja üldvaade, õli (1934)
Viljandi E. P. S. K. omandus

vaatlemiseks, nii kohapäälsetele kui ka kaugematele kü-lastajatele. Praeguse aja vanemaist leiaksid esitust: V. Ormisson, A. Murakini, G. Mootse ja rida noore-maid, kes võrsunud Pallase ringkonnist.

Kui vaadata tagasi, siis teame, et ka Viljandis on olnud ka varemalt kunstiharrastusi, mis väärivad tähelepanu. Esimene kunstinäitus toimus Viljandis läti maali ja Pür-viti poolt 1911. a. talvel. Veidi hiljem kurraldati sää-l joonistamise ja maalimise kursus ning on olnud üksikuid kunstinäitusi kohalikkude maalijate poolt, Viljandi Põllu-meeste Seltsi väljapanekute kõrval, kes sel ajal õppisid Peterburis või Riias.

Meie riikliku iseseisvuse päevil korraldas Kunstiühing Pallas rändnäitusi, mis andis hoogu siinseile noorile, kus siis jälle leiti suuremat tarvet ja huvi kunstilise tegevuse järele. A. 1921 ja hiljem korraldati loenguid kunsti üle, oli joonistamise ja maalimise kursus, millele järgnes paar näitust, kursusest osavõtjate töödega. Praegugi on mõned neist kunsti alal tegevad. Asutati era kunstiraamatukogu, mis leidis küllaldast tarvitamist, kuna kohalikel raamatu-kogudel puudus sarnane lugemisvara.

Veel hiljem said teoks traditsioonilised aastanäitused, kohalike kui ka väljaspoolt Viljandit asuvate kunstnike poolt. Näitused on saanud kohalikele rahvale suursündmu-seks ja leidnud sooja vastuvõtu ajal, mil Tallinna ja Tartu kunstnikkond on passiivseks jäänud rändnäituste korraldamistega provintsilinnadesse, tehes ajakirjanduse veergudel ainult sõnu kunstipropaganda tähtsusest ja selle levikust.

Möödunud kevadise kunstinäituse puhul anti Viljandi kunstnike poolt välja Viljandi kevad-kunstinäituse alma-nahh, mis pakub kirjutusi kunstist ja pilte Viljandi maali-jailt. Linnapäa A. Maramaa on väärilikalt hinnanud kunstnikkude tööd ja lubanud kodulinna kunstnikkudelt iga aasta omandada 500 krooni ulatuses töid, mis on eel-duseks tulemusrikkama töö jätkamiseks.

E. Timberman

Ants Murakini pastell: Maastik (1925)

Viimne maalimg

(Järg)

2

„Mul pole ju sinule mingisuguseid uudiseid,“ vastatakse. Ta vaatab peaaegu vaenulikult Mariele. Tema on teisest elust ja maailmast. Tugevad huuled õhetavad kuumalt, silmad on rahulikud ja pääliskaudsed, peaaegu tui-mad. Riietus kõneleb jõukaist vanematest ja koketsest hoolest, mida ta ise sellele pühendab. Tema mureks on olla kõigepäält noor ilus tüdruk, mitte kunstnik. Ras-kuste juures, milledest ainult visa töö üle aitab, lohutab ta ennast Mariele arusaamatu mõttega: mis siis kunst lõpuks on, et selle pärast peab nii palju vaeva nägema? See kunstiõpilase-pääliskaudsus, mis samal ajal oli väi-kese loomusundide-looma sügavus, on teid lasknud kogu oma elu, igal ajal ja igal pool naeratada! Sellega on ta enesele koondand palju tähelepanu, mis rikastas ta igapäe-vast elu. Selle väikese tööga tõttu oli tema maailm hoo-pis teine kui Mariel.

„Paljudgi on sul uudist.“

„Ma ei tea midagi,“ vastas Anna närviliselt. Värskel ümmarikul näol oli kärsitus ja pahameel.

Marie tunneb liiga valusalt enese allolekut, et otse-kohe edasi kõnelda. Ükskõik, mis ta ütleks, sellest kõ-laks läbi ainus halav ja kerjav ohe: ma olen otsas! Ta kahetseb, et on olnud noor kunstnik, mitte paljas naine nagu Anna. Praegu, kui oleks võimalik, ta annaks ära oma kunstnikutulevikku, et olla ja evida sama, mis sõb-ranna. Küllap loomisetung, rahutu uudishimu kõigi vor-mide, liigutuste ja värvide vastu muutuks kireks ja naise-armsuseks. Kuid ka mõte sellest loodetavast muutusest oli valus, ta meelest ürgõnnetu, ilmselt viibe sellele, kus tema paratamatu piir seisab.

„Ma tahtsin teada, kuidas Johannes elab.“

Anna mängis tükk aega oma kinnastega ja vastas siis hooletumalt, silmi tõstmata.

„Kuidas ikka!“

Marie vaikis tükk aega. Nägu tõmbus krambitaoliselt kipra. See vastus, see toon, see olek oli hirmus. Tal olid sõnad vastuseks valmis, kibeda, alahindava, uhke hüüa-tusena: võta ta! Aga seda üteldes oleks ta pidand ole-ma tugev, särav, suurepärane ja kuninglikult ilus ja jõus, tunde- ja eneses kindla meeleliikuse-pingega veres, — siis oleks sel väärismet olnud. Pidu oleks ta pidanud kõigis kehakudedes olema, et see oleks solvav ja võidutsev. Nüüd võiks ta ainult paluda: jäta mulle, mida ma armastand olen. Sina oled tugevam. Sina suudad loobuda. Tee mulle hääsüdamlikkusest see häätegu.

Veel kaugemale peaks ta olema valmis minema: tehku seda seniks, kui ma elan. Pärast sina! Näed ju, et sul ei tule kaua oodata. Sul on aega!

Korraks näis, et võiks tunda seda üsna loomulikuna, et see oleks sarnane, mis peabki sündima. Pärast oleks tal rahuldus nagu inimesel, kes midagi on saand enese kasuks.

Korraga on tal häbi ja hirm selle pärast, et sarnane mõte on tulnud. Ühe senini tõusmata katte on see ta hin-ge sisima elu eest ära kiskund. Oudne on temale, et ta sarnane on. Ta ei saand enam maha suruda võimetut

alandusetunnet. Kaks suurt pisarat ilmus silmanurka-desse. Ta vaatas nendesse ja vaikis. Nii möödus tükk aega.

„Johannes armastab sind?“

„Ma arvan.“

„Ah, räägi ometi avameelselt!“

Ta hääli oli tungiv. Korraks vaatasid nad üksteisele näkku külmalt ja vaenutsedes. Siis ütles Marie valusas pilketoonis:

„Mina olen varsti suuremas, ning selle pärast tahan kõiki veel kuulda.“

„Milleks see enam sind huvitab? Parem lobiseme mil-legist muust.“

„Ja mina?“

„Ah, mõtled sa siis, et sina ka veel kõnesse tuled?“ Marie ei vastand.

Emma tegi mingi tõrjuva liigutuse ja pöördus ruttu välja vaatama. Ta nägu värises ja varssi kogu keha. Palju kordi on ta aralt mõtlenud sellele ja katsund lootat, et see nii vahest ei ole.

Anna jatkas varssi:

„Milleks peaks ta oma meeleolu raiskama sinu pärast. See oli kod. Aga nüüd — — — Ah, nüüd on hoopis teisiti.“

Just sellepärast, et see liiga tõsi oli, oleks Marie tahtnud kuulata, mis teda oleks karastand. Ometi polnud julgust seda valet iseeneseski nõuda. Kerge oleks olnud seda vastu võtta kingitusena, häätahtlikkusena ja õrnu-sena. Valel või tõel polnud sureja ees samuti mingit vahet nagu nendegi juures, kelle elutunne on lai ja pidulik. Vale on tõde — pääasi, et see jaatab.

Annale enesele polnud selge, miks ta seda on ütelnud ja kahetses, kuigi see oli tulnud ta ehtsest südamest. Ometi käis selle nägemine talle nüüd üle jõu. Ta otsis leevendavaid sõnu, kuid neid ei tahtnud leiduda, sest sü-damlikku tooni ei tahtnud ta siiski mitte tarvitada.

Viimaks sirutas Marie pingutusega käe välja, et teha soovitud. Südames ei olnud õnnesoovi. Nagu mingi võõ-ras ja karm jõud sundis seda tegema. Otegu oleks see olnud tema kohus.

Anna ootas põnevusega ja alandatult, et Marie ula-taks omal jõul käe temani. Kuid see jäi poolele teele sei-satama, tasa värisedes, ning vajus pikkamisi tekile, jäädes sinna lebama nagu koltund leht. Luud paistsid sellest nagu rootsud. Sinna see jäi.

Viimaks lausus ta:

„Kui mina poleks haigeiks jäänd, siis mina oleksin võitnud.“

„Mitte ilmaski. Seda ei armasteta, kes niiviisi igasu-guseid mõtteid pungil täis on kui sina oled. Sedasamagi sa ei teadnud.“ Ta suunurgis tuksatus vaikne naer. „Kui-dagi hajavil ja poolik tuleb olla. Sina olid nii rumal, et ei suutnud sarnseist asjust aru saada. Tahtsid olla ainult teab milline suur kunstnik.“

Kunagi pole Marie sarnasele mõttele tulnud. Ta ei ole tõesti teadnud, praegu, ei oleks kunagi uskund, ei võind nüüdki uskuda, et see, mis temas oli kunstnikku, niivõrra oleks teda lahutand igapäevases naisest. Nagu alati, teadis ta praegugi kindlasti, et kunstnikuanne tema naiselikkusele on sõbraks ja ehteks.

Anna oli veendund vastupidises ja tundis sellepärast vaikeset võidurõõmu. Sest ainus sügavasti sisim lugupidamine, mis üks naine teise vastu tunneb, on selle ülekulus enda soomaduste poolest. Marie seisis tema meelest palju madalamal.

Marie teadis nüüd rohkem kui oli soovind teada.

Selles arvas ta veel kord tõendatud olevat enese saatuse vaesuse. Liiga mõru oli ta ennast vabastama sellest nii vähe põhjendat mõttest. See oli leek, mis võis põletada. Võib olla, vahest oli see noorusest, et ta teisiti ei tunnud. Aga palju enam pidi see olema loomusundide nõrkusest.

Kibe on tunnustada enesele oma õhtu eel, et ollakse eland nõrkade loomusundidega. See tähendab vaid, et ollakse olnud juhuslik ja poolik inimene. Kõigi igatsus on oma täit, kõige raskemat kaalu omada.

Nii mõtleb ta: ainult nii vähe elada, ainult elu alguses elada, ja sedagi nõrkade loomusundidega. Ning siis kaduda ära, kellegisse jätmata tugeva ja vereküllase inimese mälestust. Mitte olla saand seda ülimalt au: armastatud olla. Mitte omada ainustki ülevat monumenti: armastava ja kiindunu leina.

Sellesse ringi olid Marie mõtted nüüd piiratud ega saand sellest välja. Sest ta elu on talle jätnud võlgu — tema saatuse.

„Ela hästi, Anna...“

Rohkem ta ei saand ütelda, kuna jõudu polnud tähendada, et see on vahest viimne kord. Mingi senikogematu selgus oli selle üle.

Ta sirutas käe jumalagajatuks, nagu ükskõikne ja pilk aralt ja ühtlasi solvunult ära pööratud, täis piina, mille vastu ta asjatunult võitles. See oli temas ning valitses teda. See oli ta elamuste viimne sisu.

3

Marie hoiab pintsli ükssõikse kindlusega, nagu inimene, kes eluga jumalaga jätab. Ainult viimne elav tahab temas veel väljenduda.

Ta kogub ja korrastab vaevaga oma mõtteid. See on raske, sest need on saamatamad ja kohmakad, tehes oma liikumisel üksteisele haiget. Tõeline inimese mõte peab olema kergejalgne ning tantsima. Kui praegusedki mõtted peaksid kergejalgseks saama, siis tuleks neil kaua ennemini temas vaikida, kuni nad ühel päeval endid äkki ise liigutaksid iseenda rõõmust ja tantsurütmis. Ainult sarnaste mõtete kaudu on inimene uhke, ja ainult niisugused paenduvad tema tööriistadeks.

Praegu peab ta oma raskeid ja kohmakaid mõtteid maalima. Tal pole plaani ega suuda selle üle kuidagi selgusele jõuda. Nii hakkab ta maalima valgust. Varssi kisub see teda kaasa, varemini tuntud palavik haarab teda, ja ennemini ei pane ta pintsli käest, kui see hiilgab nagu tuli ja kuld, ning kuni see väriseb ja lainetab. See värisemine ja lainetamine on veel viimne, mis inimene veel omab, isegi siis, kui ta enam midagi ei evi, nagu Marie praegu.

Kui see valmis on, tunneb ta, et valgusest peaks eristuma hakkama inimese nägu. Selle asemel, et määrata kindlaks kontuure, maalib ta silmi, ikka rohkem pinguli tõmbudes, mida enam ta jõuab lõpu poole, mida ligemale ta saab nende ilmendi kindlaks määramisele. Viimaks on need lapselikud, uudishimulised ja rõõmsad, mis kusagile ei vaata, kuid siiski igale poole vaatavad. Ilma et ta ise oleks tahtnud või märkand, on need muutund heleda taevaga sarnaseiks.

Korraks mõtleb ta, et need peaksid erinema, sarnanema tumedaile koopaile, mille põhjas hiilgaks mingi teine valgus, mitte päevavalgus. Ometi ei suuda ta selle muutmisele asuda, vaid jätab neile silmadele taeva läike. Siiski ei saa ta hoiduda natukesegi kätte maksmast sellele särrale, kattes see mingi kurva, varjutet tooniga. Silmade üle tõuseb mõne paenduva joonega kumer pinguli nahaga laup ja tihe kuldblond juustekihar, mis kasvab päast üles, petlikult sarnasena rohule.

Niipalju inimesest. Siis on ta sellest väsind, ja mõtleb, et see, mis inimeses on rohkem, vahest pole muu kui piin. See maapinnast välja kasvav tütarlapsenägu on teda ümbritsevas valguses nagu saladuslik südamik protoplasmatombukeses. Miski, mis midagi ei ole, aga ometi kõigekest võib saada. Algu. Kõige salapärasem ja püham kõigist asjadest.

Puhkusena tundub maalida selle pooliku näo ümber õitsevat niitu ja pisut tahapoole, lõuendi vasempoolsele pinnale, tuules lainetavat rukkivälja. Mõne lilledest ja rohukõrtest maalib ta ebaloomulikult suurena ning viimistledes, teised jälle ainult mõninga tõmbega. Kui see valmis on, märkab ta, kuidas see poolik nagu rohust hiilgab, ilmendiküllasena, liiga ilmendiküllasena ja värskena, et ta seda taluda suudaks.

Kuid siis äkki, teadmata ise mis teeb, tõmbab ta üle lapseliku lauba pika inetuma kortsu. Mingi naerusarname vine tõuseb ta näole ja mingi julma rahuldustundega kujutleb ta, kuidas silmad nüüd vajaksid õõva ja hirmu läiget. Isegi tervet nägu oleks vaja, et maalida sellesse kannatust. Aga ta ei anna sellele kumbagi. Jätkub sellest küllalt inimeseks.

Väsinult paneb ta pintsli ära ja istub natukeseks ajaks. Kuid niipea kui mõtte pinge vajuma hakkab, valutab kogu keha nõrkus. See hirmutab teda ja sumbib mõne minuti pärast uuesti pintsli haarama. Ta katsub tõusta, kuid ei saa. Jalad on nõrgad.

„Ema, tule toeta mind natukeseks.“

„Jäta järele, laps,“ vastab see valusalt ja katsub teda lamama sundida.

„Ei, sa pead mind toetama.“

Nii seisab ta jälle püsti. Ema hoiab teda õlgadest, kannatades enam kui ta kunagi on kannatand.

Ja ta maalib jälle, ise peaaegu nägemata, mis ta teeb. Silmade eest ei kao udune virvendus.

Pildi vasempoolsele taustale, lainetava rukkivälja taha maalib ta väikse maja. Nõnda asetab ta selle, et rohust paistvad silmad vaataksid selle poole. Ülemääraselt palju tuleb maja seintele valgust, kuid ikka pole seda tema meelest veel küllalt. Ka siis ei piisa veel, kui see kaotab tõelikkuse ja muutub silmadele peaaegu talumatuks. See on ainult veerandtunni nõudnud.

Majakese kõrvale tõuseb mees. Marie tunneb võimatu olevat seda ära jätta. Need silmadki rohus näivad seda nõudvat. Ja et need veel enam, otse sundivalt nõuaksid, lisab ta nende ükskõiksele särrale selle imetluse ilmendi, mis omatakse inimese kätetöö vastu, selle hoopis erineva sellest, mis kingitakse puhtale loodusele.

Mees peab sääl olema ja maja ta ees nagu mängukann, kui mitte suuruselt, siis laadilt.

Kuid isegi suure ponnistusega ta ei suuda kujutleda, millised peaksid olema selle kuju piirjooned. Sest praegu ei tea ta ju midagi asjade ning olendite piirist, vaid tunneb ainuüksi nende olemasolu, millele liitub kujutelm nende laadist. Siiski hakkab ta tõmbama tugevaid nurgelisi jooni. Mida tugevamata ta tahab, seda abitunult hakkab

käsi värisema. Ta taotleb kohmakat ja rasket, nagu üldise kujutluse järele on olnud looduseinimene. Iga uus joon teeb selle talle huvitavamaks, igas selle liikmes tundub olevat midagi, mille väljendamiseks pole õieti julgust. Kuigi ta tahab luua üleloomulikku kuju, tunneb ta selle ees argust ja võõristust. Esialgne tume värv saab ikka heledamaks, ja aine suurest massist tahavad üksikud tugevad lihased voolituks saada. Marie suurim kohustus on nende vastu.

Ta tunneb end peaaegu rõõmsana. Mida enam need lihased selguvad ja eristuvad, seda rõõmsamaks neiu muutub, viimast jõudu kokku võttes, et unustada selle juures ennast ja oma seisukorda, mis segada ähvardab. Naeratus, mis näole on tulnud, tundub talle enesele ehtne, kui emale näib see lõustana, mis solvab ja eemale tõukab. Näo kurnatud lihased ei suuda enam meeldivalt naerata.

Nägu on jäänd viimseks, sest see on raskeim. Maalida inimese vaim mõne tõmbega, maalida selle ürgnägu, ilma viimistelduse märgita, mitte koormata seda ainsagi jäljega sellest, hoolest, millega iga naine oma kujutlusis meest ehib, — selleks on vaja vaimustust, selleks on vaja mingit nägemust ja hoogu, et teha seda, mille arutamiseks ega parandamiseks pärast enam jõudu ei ole. Ta töötab järelemõtlemata, kuni on tekkind ilmend jõust ja hädusest, ilma et jõud tunneks enese piiri, ja hädus oma. Lauba ja silmade joonisse kujuneb mõte, lahutamatu seotuna varemini sääl leiduva jõu ning hädusega, nagu nende viimne, kõrgeim aste. Ta pilk on õrn ja rahulik, otsegu midagi mäletamata käte rahutumast ja karedast tugevusest.

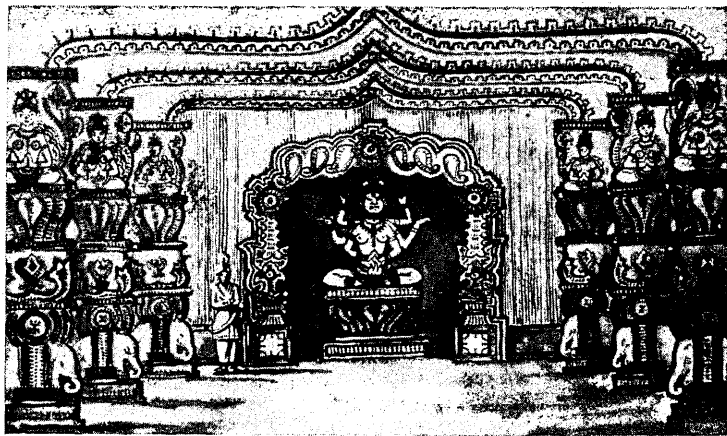
Marie on malind oma armastetu. Kuid see pole tõeline Johannes, vaid naisesüdame illusioon, suurendet ja suursugustet. Tõeliselt pole selle näos olnud kunagi sarnast mõtte karedust, kui tema on maalind, sarnast tahte kindlust, niisugust üleoleva jõu hädust, seda inimese viimast ja õilsamat ehet. Kunagi veel see kujutlus pole nii suurepäraselt õnnestund.

Surev meister väriseb õnnest ja imetlusest. Ei mitte imetlusest oma võime ja teose vastu, vaid sellepärast, et maailm sisaldab midagi sarnast. Maailm on tõesti nagu ime. Nüüd otsegu oleksid vaheseinad langend selle ja tema vahel.

Kaugemale ei saa ta enam. Käsi sirutub välja, et maalida mehele naudinguks mägesid ja metsasiluetti, pilvi taevale, mis selle valgusesärrale annaksid mingi sarnase ilme kui küpsus inimese näole, kuid langeb tagasi. Ta on väsinud ja pää pööritab. Kuid veel sünnib üks mõte — kui mees sarnane on, kui taust sarnane olla võiks (tema meelest on see sama hästi kui olemas), siis peab see hirmus joon kaduma tütarlapse näolt. Veel enam: ta peab maa kammitsast üles tõusma. Tema kohus, uus ja ilus kohus on osutada oma kujundavat armastust selle kõigi liigende vastu. See peab vabanema isikuks, ta peab liikuma ja rõõmutsema, tantsima, raske ja loiu lihaga, aga seda suurepärasemalt plastiline.

Seda veel teha!

Mingis uimastuses laskub ta ema najale. Kogu kehas on kerge ja hää. Ei mingit väsimust, ei palavikuvärinat ega surisemist kõrvades. Ennast ka veel kord ülendada selle mehe silmade ees. Enese südant maalida. Aga see, naise süda, ei ole ainult rinnas, see on sõrmeotsades, käsivartes, põlvnis, sääris, kõikjal. Sääl tuksub ta samuti; sääl ootab ta samuti. Sääl ei kingi ta vähem. Sääl pilab ta sama palju, sama pühaliku teadmise, et ta enese kohustust täidab, oma pillamise kohustust!

Joh. Kangilaski: Dekoratsioonikavand (Bajadeer), 1933

Madli Kivimäe

Kadedus

*Siit ja säält sa uigu otsid, nipid, näpid —
mahedus, soliidus, aga silmis koldsed täpid;
seletada püüad — kena naine pole päris eht,
naabri vaimusähvatused plagiaat ja järelteht.
Kadeduse ees jäi abituks ka ükskord Kristus,
salasulis elab ta nüüd toredas ja piskus.*

*Kõik, mis ulgas, taotleb indu tiivustuseks,
see su hammastele üllam pala kriimustuseks,
pühad sinule luukamber, rooste, koid,
päisel päeval tuusad mürgikeelne nõid,
saadikuil mu ehitused lasksid lõhku maani,
mina üldni sind tunnen, janunevat kaani.*

*Siiski taas ju ahervartes siiri-piiri pesa,
lohutuseks taevataat löi tuhat lille lisa.
Nüüd sa luurad minu lilleaia taga,
pillud rooste nooli — ent sust ikka vaba:
pole sündind saadikuks sull' — aga märgilauaks,
ainult kannatust ja rahu — noolitsema jääd
[veel kauaks.*

Liikuda! Ennemini natuke liikuda!

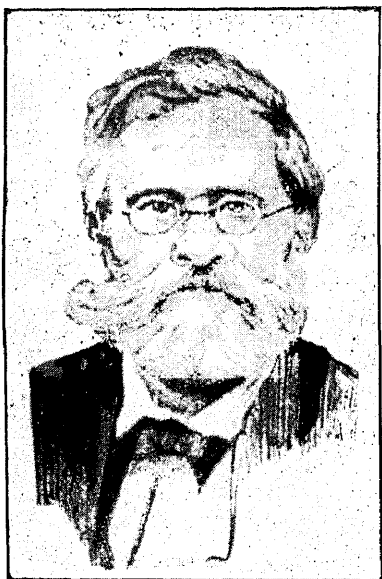
„Ema, mine nüüd. Ma olen tugev küllalt.“

Ja ema eemaldub natukese vastumeelselt. Ta kuuleb sõna nagu ta ikka on kuulnud.

Üheks hetkeks naudib Marie oma püstiseismise rõõmu. Julgelt sirutub käsi naise keha joonistama. Ennemini see, ja siis kustutab ta endise hoolimatu ja vägi-valdse joone laubalt, selle inimliku valu kergemeelsuse jälje. Ta tunneb juba põlgust selle kergemeelsuse vastu, mida aju võib teha, ning vaimustub kujutelmast, et mingit kergemeelsust ei saa olla, jalgades, puusades, kätes ja rindades.

Ta on suutnud joonistada vaid sääre, mille asend ja pinguliolek sünnib ootamata ilusat ja tugevat liigutust. Kuid sinna jääb pintsel äkki peatuma, väriseb hetke ühel paigal ja vajub pikkamisi alla. Veel jälgib ta vormikujutelmade kaudu oma soovi, kõike sel pildil vastastikkude liikuma panna, nii et selles hakkaks selguma ja kujunema mingi uus mõte, mis ei mahu vormi, kuid kaugemale ei saa ta enam, vaid langeb sõnatumalt maha.

Fr. Toomus

FRITZ REUTER

Ühe kirjaniku saatatus

Fritz Reuter pole meie kirjanduses tundmatu suurus. Juba a. 1901 ilmus Moritz Maximilian Pödder'i tõlkes tema *Kui mina alles põllumees olin*. Teisi ta suuremaid töid pole tõlgitud eesti keele, küllap vist põhjusel, et meie tõlkijad seni vaevaks pole võtnud süveneda saksa murrak-keele iseärasustesse.

Mida teame sellest Saksas hää nimega kirjanikust kui inimesest? Mida teame ta saatusest? Ta oli tuline isamaalane, ühendatud Saksamaa idee eest võitlejaid. See võitlus läks aga talle kalliks maksma, ei tahtnud ju paljud saksa riigikesed mõteldagi tolal sellele, et ühise riigi keskvalitsusest unistasid noored.

Ta oli meklenburgi maalinna Stavenhageni pormeistri ja linnakohtunikku poeg.

Ta oli siis õigusteaduse üliõpilane, kui ta vangistati 31. oktoobril a. 1833 Berliinis. Ta oli tulnud Preisimaa päälinna, et jätkata oma stuudiumi. Seni oli ta juba kolm semestrit õppinud, ühe neist Rostockis ja kaks Jenas. Jenas oli ta liitunud ühist isamaad nõudvate „burschenschaftidega“, astudes nimelt „Germania'sse“. Lihavõtteks 1833 oli hoolitsev isa poja koju kutsunud, sest tookordsel, suurimal reaktsiooni ajal polnud sugugi hädaohtu kuuluda organisatsiooni, mille eesmärgiks oli „taotella isamaa ühisust revolutsioonilisel teel“.

Kodus polnud keegi ta vastu huvi tunnud, polnud keegi talle midagi teinud. Ta arvas, et erapooletul välismaalgi — Preisis — ei juhtu temaga midagi. Kuid ta vangistati kohe saabudes.

Nüüd järgnes, tookord vaevalt 23 aastasele mehele, seitse aastat hirmsamaid piinu. Vangla, kartser, kindlus, kehaline vaevlemine näljas, külmas ja haiguses pimedais, niiskeis kongides ja kasemattides, hingeline vaevlemine toleaeagsete kohtunike mitmekesiste inkvisiitorlike uurimiste ja puurimiste küüsis.

Ühest vanglast veeti teda teise. Berliini linnapolitse'i hoiu alt Silberbergi Sileesias, Glogausse, Magdeburgi. Lõppeks hirmsa krahv Hacke käsutusse. Sääli peeti teda säädusevastaselt inkvisiitoriaadis — mitte kindluses — ja ta kong oli veelgi pimedam kui varem, kuigi ta silmad olid haigestunud. Magdeburgist viidi ta Graudenzi. Neli päeva, mis ta teel pidi veetma Berliinis, olid eriti rasked: ta veetis selle aja kütmata ruumis, ilma magamislatvata ja vaibata, ja pääle selle söögita-joogita. Graudenzis istus ta jällegi kasematis, aga komandant oli pisut inimlikum. Ja lõppeks, viimasel aastal — Dömitzis, juba kodumaal — oli vanglaelu juba väga „hõlbus“.

Kolm sellest seitsmest aastast elas ta teadmatuses. Ta tuli Berliinist Silberbergi; teda kuulati üle ja kuulati uuesti üle, aga muud midagi ei sündinud. Mekleburgi valitsus nõudis kolmel korral ta väljaandmist — tagajärjetult.

Lõppeks tuli otsus. Kuninglik õuekohus selgitas „isamaa äraandmise katse“ ja mõistis ta surma kirve läbi. Ja temaga koos 38 kaaslast. Kuningas muutis otsuse 30-aastaseks kindlusevangistuseks. Otsuse põhjendus pid tulema hiljem, ei saanud aga üldse.

A. 1840 suri Preisi kuningas. Tema poeg Friedrich Wilhelm IV andis amnestia poliitilistele vangidele. Reuter aga, kes oli vahepääl välja antud Meklenburgile, unustati. Suurhertsog Paul Friedrich vabastas ta siis oma-pääd.

See on lühidalt Reuteri elu ja — ta „Kindluse aja“ (*Festungstid*) sisu, mille ta kakskümmendüks aastat pärast vanglast vabanemist kirjutas.

Aga mispärast see noor õieti vanglas istus? Miks pidi ta kõiki vanglaelu

kannatusi nägema? Kannatama ja jälle kannatama? Ta tundis enda olevat ühise isamaa poja — ajal, mil rahvaõiguste asemel valitsesid vaid üksikute vürstikeste erihuvud.

Igatsus isamaa vabaduse järele jookseb punase niidina läbi Reuteri elu ja kõigi ta teoste.

A. 1863, mil Reuter tänas suurhertsog Friedrich Franzi ta nimetamise eest Rostocki ülikooli audoktoriks, kirjutab ta muu seas:

„Olen suures segaduses: kas pean Teie kuninglikule kõrgusele vaatama kui võõrale vürstile või pean ma järele andma oma südamele ja Teid kõnetama kui oma kodumaa isa?“

Pärast sõda a. 1866 kirjutas Reuter Bismarckile, nähes seda juba töiasjana, mis veel polnud sündinud:

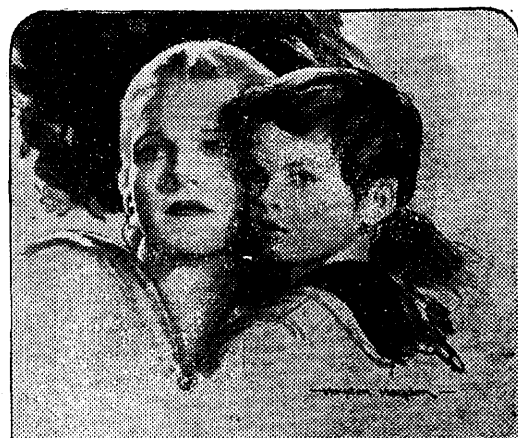
„Südamesund ajab mind Teie eks-tsellentsi tänama, kes teie olete teostanud minu nooruse unelmad ja küpse meheea lootused... Jumal õnnistagu Teid Teie tegevuses!“

Bismarck vastas:

„Veel pole see, mida loodab noorus, teostatud. Aga olevikuga lepitab, kui valitud rahvalaulik näeb tulevikku nii kindlustatuna, nagu ta ise tema eest alati oli valmis ohverdama vabadust ja elu.“

Meil, seda avaldades, pole huvi Saksamaa ajaloo ning ta praegusegi olukorra vastu. Meile meenutab Reuteri elu nende meie mõne oma kirjaniku ja ka pärastiste poliitikategelaste saatust, kes kodumaa hääle käekäigule mõteldes kannatasid vene või saksa vanglais või pidid pagulastena elama võõrsil — patriootidena.

H. H.

Dr. SALME PRIKK †

Sünd. 5. X. 1899 Aidus. Õppinud Viljandi E. Haridusseltsi tütarl. gümna., oli 2 aastat postiametnikuks. Kooli lõpetas 1921. a. Samal a. astus ülikooli arstiteaduskonda, mille lõpetas 1929. a. Oli 1924. a. korraldaja „Indla“ asutajaid. Ülikooli lõpetanud, oli 1 a. farmakoloogia instituudis nooremassistentiks. Kui asutati Pärnumaa tiisikushaigete ravila, sai ta selle ravila juhatajaks, kellena töötas ravila likvideerimiseni (1934). Oli ravimisel Nõmme sanatooriumis. Suri 27. VI. s. a. Maeti l. skp. Viljandi Pauluse kog. kalmistule.

Nimede eestistamisega tegid alguse rootslased, a. 1530

Perekonnanimede eestistamises tänini valitsenud loodus osutub veelgi vähem vabandatavaks, kui mõelda tagasi sellele, et juba „vana hää rootsi aeg“ püüdis anda eestlasele eestlase nime, vabastada teda saksa sõnadest, manidest j.n.e.

Lihula vakuraamatus aastatest 1518—1544, mis pärit rootsi aja algupoolelt, tema lehitsemisel täna Rootsi Kuninglikus arhiivis Stokholmis võib jälgida, kuidas Rootsi võimud, alates a. 1530, järjekindlalt asendasid sellised nimelõpud, nagu son, sson, soen lõppudega poick ja poeck. Näit. Janipoick (enne Janisson), Martipoick, Peteripoick, j.n.e. Ka eesnimedest esinevad eestipärased Mick (Mikk), Jan (Jaani), Thommies (Tõnis), Mattis (Madis), Nano, Mart, Hannes j.n.e. Perekonnanimede hulgas leidub selliseid ehtseid, nagu Pahlane, Permo, Hallo, Ranna, Ustallo (Uustalu).

Hiljem pääsivad man'id ja man'id muidugi jälle võimule. Sest tänaseni pole enam säilinud poick'i.

J. Oja

Käima uus raamatu-loterii!

Kuni raamat püsib kallina, pole palju lootatavaid käesolevatest raamatuaastast. Raamatut on olemas, — teda viidagu rahva sekka. Süües kasvab isu, ja siis tõhusamalt venib järele ka rahapung ostmiseks.

Odavad raamatunädalad juba tegid tööd õiges suunas. Astutagu veelgi samm edasi. — Raamatuaasta puhul asjaomased ringid korraldagu uus üleriiklik raamatuloterii, milles võitudeks oleks raamatud, preemiaiks müüjale — raamatud. Lõpploosimised juba aastalõpuks. „Puhas“ — raamatu ja tema paberi odavnemiseks.

Väike korrektiiv

artiklile „Meie raamatu ajaloost“

(Olion nr. 7, 1935, lk. 237—239)

ANONÜMNE autor on selles Morando Morandinile ja ta eelkäijaile ning järglasile pühendatud ülevaates suvatsenud minule omistada teeneid röövli- ja vereromaanide alal eesti kirjandusloos, üteldes selgesõnaliselt (lhk. 237): „P. Grünfeldti tõlgetest on õige mitu puhtakujulised röövli- ja vereromaanid.“ Lhk. 238—239 järgnevalt sama anonüümse autori loetelust selgub aga, et minu eksamis seisab vaid ühe andeti ilmunud romaani tõlkimises. Seda romaani (Balduin Möllhauseni ajaloolist teost Ameerika vabadussõjast) ei saa ükski südame-tunnistusega arvustaja lugeda „röövli ja vereromaaniks“ — muidugi eeldades, et ta tööd, millest kõneleb, ka tõesti on lugenud. — Tõrjudes tagasi süüdistuse, leiab just vastupidi, et olen kogu oma toodangus silmas pidanud ainult raamatu puhast ja kasvatavat sisu.

Ülekohtuse süüdistuse tõstjat vabandab ta teadmatus meie kirjandus- ja kirjastusolude arengagade kohta, mil ajakirjade puududes ja rahvast sõltudes tuli avaldada suuremaid töid andeti, vihkudena — see on: tuli tarvitada levitusviisi, mis on tänapäeval omane mitte ainult kogu meie ajakirjandusele, vaid kõigile suuremale kirjastajailegi, kui nad tahavad oma raamatutele luua avaramat ostjaskonda (näiteks Eesti Entsüklopeedia). Ajaloolisi asju tuleb näha ajaloolisest seisukohast, ja mulle paistab, et, kui anonüümne arvustaja pühendaks rohkem tähelepanu ajalooliste romaanide lugemisele, siis ta võiks isegi Balduin Möllhausenilt ajaloolisi tõsiasju õppida.

P.S. „Arvustaja kompetentsusest ei kõnele ka see, kui ta loeb maailmakirjaniku A. Dumas' romaani *Krahv Monte Kristo* (Tõlkinud B. Mäns) vere- ja röövliromaaniks.

Peeter Grünfeldt

Munamäe juht

Munamäe lahtiseid lehti. Koguteos Munamäest ja selle ümbrusest. Toimetanud K. Ehrmann. Eesti Turistide Ühingu Võru Osak. kirjastus Võrus, 1935.

See on meie vastavasisulisist kodumaa vaatamisväärsmaid kohti reklameerivaist väljaandest parimaid ning kunstipärasemaid töid. Värvitruki ning ka võõrkeelte appiivõtul muidugi oleks töö veelgi võitnud. Kuid sisemaa-lise propagandaartiklina on ta üsna omal kohal.

Kuukirjaks

Alates 1. juulist hakkab „OLION“ ilmuma kord kuus ja maksab aasta lõpuni ainult 2 krooni.

„OLION“ tellimishinnad on nüüd:

1. kuu p.	—35 senti
2. „ „	70 „
3. „ „	1 kr.— „
1/2. aast.	2 „ — „
1. aast.	3 „ 90 senti.

„UUDISLEHE“ tellijail on võimalus „OLION“ tellida hinnaga 20 senti kuus.

Oma huvitavalt, väga mitmekesiselt ja seejuures kõrgeväärtuslikult sisult ning imestamisväärselt odavuselt jääb „OLION“ Eesti ainulaadsemaks, vanemaks ja soliidsemaks, rikkalikult illustreeritud kuukirjaks.

„OLION“ TALITUS.

„Kui juba olla, siis kui kaua olla?“

Kuidas elada sada aastat

SELLEKS, et mõõta valmis, ennustada iga üksiku inimese elutee pikkust, või püüda otsustada, kui kaua oleks soovitatav igatüüpi meest elada, puuduvad usutavad kriteeriumid. Teadus pakub vaid arvustikke, mis näitavad, kui kaua need, kes surid enne meid, on elanud; selle põhjal me võime teha vaid umbkaudseid hinnanguid, kaaluda vaid šansse, mis laseksid teha oletusi ka meie eluea võimaliku pikkuse üle.

Dr. Raymond Pearl, John Hopkins'i ülikooli bioloogiaprofessoreid, kes aastate kestel kogunud andmeid nende inimeste kohta, kelle eluiga ulatus üle 95 aasta, jõuab otsusele, et esimese eeltingimusena selleks, et elada kaua, peab evima esivanemaid, kes elasid kaua. Samaselt, nagu sinised silmad või punane juus, on ka eeldused kõrgesse ikka jõudmiseks pärandatavad. Ka uuris eluaastate pärandatavuse võimalusi prof. Pearl sel teel, et võrdles kahe grupi poeglaste elupikkust; ühes grupis poiste isad surid 50 a. vanadusse jõudmata, ja teise olid valitud need, kelle isad elasid üle 80-ne. Selgus, et teise grupi poisid elasid keskmiselt 22 protsenti, või umbes kümme aastat kauem, kui poisslapsed esimeses grupis.

Kaua elamises on pärivuse kõrval järgmisena tähtis see, millisel määral evime temperamenti. Kui lugeja juhtub olema vaigse iseloomuga ja suudab igas olukorras

valitseda enese üle, siis ei tohiks kõrge vanaduse saavutamise soovikorral temale osutada raskeks. Külmaverelised, eluga rahul inimesed elavad kauem, kui närvitsevad, kergesti ärrituvad, murelikud tüübid.

Prof. Pearl leiab, et need, kes neljakümneaastaseks saamise järele enam ei pinguta end füüsiliselt ega tee rasket kehalist tööd, jõuavad kõrgemasse vanadusse. See muudugi ei tähenda, et vanemates aastates inimesed peaks hoidma käed rüpes päriselt.

Kõrge vanaduse retseptis tihti kuuleme olevat ka selliseid nõudeid, nagu „korralik“ dieet ja täielik keeldumine alkoholist ja suitsetamisest. Tegelik elu neid vaatekohti ei tõesta. Tõsi, üheksakümneaastaste nimestikes leidub neid, kes oma elu kestel „pole võtnud tilka suhu“ ja alati on päädmurdnud enese korrapärase toitlustamise kallal, kuid küllalt on ka neid, kes eales pole pidanud piiri ei söömise ega joomise; sama võib ütelda ka suitsetamise suhtes. Ka ei näi kõrgele vanadusele otsustav olevat see, kas elada linnas või põgeneda maale. Sõnaga, kogu see statistika, mis kõrgesse ikka jõudmise üle kunagi on kogutud, suudab tõestada vaid seda, et pole niivõrd tähtis meie tegemine, kui aga meie olemine — bioloogiliselt.

Üks iseloomustavaid nähteid kõrgesse vanadusse jõudnud isikute suhtes on veel see, et vaid vähesed nendest on kunagi viibinud arsti noa all, ja seda siis vahest mingi väikese lõikuse puhul. Midagi müstilist selles ei ole, — näiliselt 90-aastased on inimesed, kes lihtsalt pole vajanud lõikuslauale minekut, sest pärivuslikke defekte nendel leidub harva. See ei tähenda veel, nagu oleksid kõik vanad inimesed haigusteta; — nii mõnedki nendest on kidurad-põdurad surmatunnini, — otsustavaks seejuures jääb näiliselt ikkagi inimese tujuküllus, mis kas või alateadlikult hoiab tema kurvameelsusest, ja seega ka surma-eelsusest.

Mis lõppeks tapab saja-aastase? — Ehk vähemasti üheksakümneaastase? — Ümmarguselt 24 protsenti nendest sureb südamerikettesse, 10 protsenti venesoomtelubjastusse; hingamis-aparaadi läbikulumisel sureb umbes 12—13 protsenti, ja neerud ütlevad üles ses vanaduses umbes 12 prots. meestel ja 7 prots. naistel. Ka seedimis-organite (kõhu, soolte, jne.) läbikulumine viib kuni seitse protsenti mõlemast soost raukadest hauda. — Kuni kolm neljandiku nendest surevad lihtsalt sel põhjusel, et mingid nende sisemised organid kuluvad läbi.

— Isikud, kes põlvnevad pika elueaga vanematest ja esivanematest, kes seega on pärinud tugevama, korralikult funktsioneeriva, nakkushaigustele paremat vastupanu avaldava organismi, elavad kauem. Sellega oleks üteldud ära tegelikult kõik, mis puutub kõrgesse vanadusse jõudmise probleemi. Arstiteadus on palju teinud ära ja teeb veelgi selleks, et võiksime vältida n.n. „enneaegset surma“, s.o. suremist enne viiekümne aasta vanadusse jõudmist. Kuid inimesed üle viiekümne elavad edasi päämiselt vaid selletõttu, et pärivus ja temperament nendele on kimkinud füüsilist tagavara selliselt, et nad suudavad surmapõhjustele näidata paremat vastupanu, kui need meist, kes oleme „konstrueeritud“ vähem tõhusalt.

Asko Tõlv

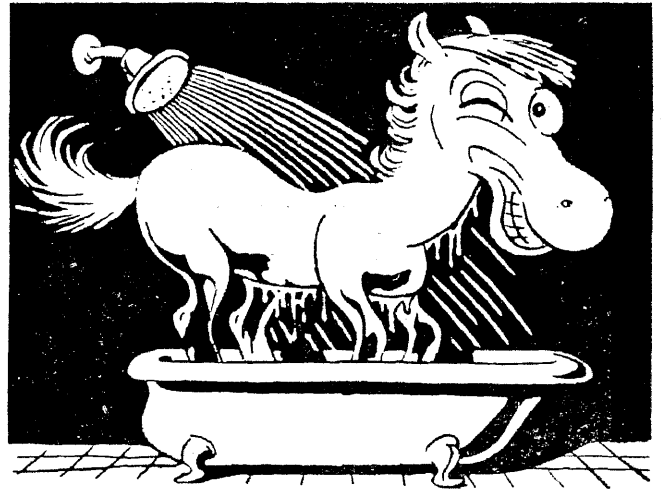
ILURAVIST

VARASED vananemise tunnused, näo kortsud ja kanavarbad ümber silmade, samuti kahestunud tükiline näonahk, pole vältimatud. Näonaha eest vajaliselt hoolitsedes püsib nägu palju kauem värske ja sile, evides ühtlasi elastse siidpehmuse. Päämiseks abinõuks seda saavutada, on masseerimine ja nahapinna toitmine rasvaainese õliga. Selle juures on tähtsam, et õli ka tõesti imbuks või tungiks nahasse väheselgi määral, kui et teda võida paksu määrdekorra alla.

Kui liigrasvamisele lisandub veel tolm ja puuder, siis kitib see nahapoorid (higiaugud) kinni ning nahk kannatab õhupuudust. Otstarbekohasem on masseerimine mandlikliide kasutamisel, mis iseenesest lihtne, ent naharavi suhtes väga häid tulemusi andev. Nahk saab tarvilisel määral puhastatud, eriti aga just nahapoorid, ja vajaliselt õlitatud, sest mandlikliid sisaldavad naharaviks kõrgeväärtuslikku mandliõli, kuna masseerimine arendab vere ringvoolu.

Talitusviis mandlikliide käsitamiseks masseerimisel on lihtne: paar-kolm teelusikatäit mandlikliisid segatakse sooja veega taignaks ja kantakse kohe soojalt näonahale (kui soovitakse, siis ka kätele ja mujalegi) ning masseeritakse siis nahka paar-kolm minutit. Mandlikliide taigna kõrvaldamisel nägu uhtuda külma veega. Sellaselt toimides toidetakse nahka õliga, mida nim. kliid rikkalikult sisaldavad. See õli ühtlasi asendab seepi, võimaldades anda nahale absoluutse puhtuse.

Järjekindel hoolitsemine, mis võrdlemisi vähe oskust ja aega nõudev, annab peagi soovitud tulemusi: näonahk muutub aeg-ajalt õrnemaks, omandab meeldiva jume, ja kestva ravi puhul näeme, et varased vananemise tunnused ei riiva enam nii silma, nagu varemalt.

Tartlaste harrastusi

Väga tõsine on dr. Volmeri harrastus. Ta on tuntud kaduraha süsteemi propageerijana Geselli teooria põhjal. Ning selle tegevuse man ei tee talle midagi nii suurt rõõmu, kui ta on suutnud mõne oma oponenti lüüa maha, milline tegevus on iseenesest väga verejanuline. Oponentide põrmustamiseks ja idee propageerimiseks on dr. Volmer kirjutanud üksi mitmetesugustes lehtedes ja ajakirjades üle 60 artikli. Majandusküsimus on talle üldse nii südamelähedane, et sellega tegeleb igal vabal hetkel. Ja kui siis on veel jäänud mõni vaba sekund, siis selle kasutab kas tennis mängimiseks, suusatamiseks või maletamiseks. Lühidalt — üks suur kiring ja rida väikseid kirgi on valutanud dr. Volmeri.

Majaomanik hr. Tõlk on tuntud kirkliku matkajana, kusjuures marsruut kunagi ei piirdu ainult Eestiga. Rändamine on nii omane hr. Tõlkile, et pea kunagi talle külla minnes ei tea, kas ta on kodus või Itaalias, Kreekas, kuna ta oma ärasõite ei riputa, nagu üteldakse, suure kella külge.

Matkamishaiguse all kannatavad ka Tütarlaste Gümnaasiumi direktor hr. J. Roos, ülikooli prof. Saareste ning *least not last* kirjanikud Erni Hiir ja Peet Vallak.

Palju matkamise all on omal ajal kannatanud ka hr. Saul.

Järve, jõe või merevesi ning raamatud on need vahendid, millega vedab oma vaba aja kõige meeldivamalt adv. Ferdinand Karlson. Oma 5 km ära ujuda ühtesoodu on talle naljaasi, raamatud jälle olevat elu tarvilikuim element. Pääharrastus on aga hr. adv. Karlsonil luuletamine. Sellejuures on hr. K. üks neid vähesi inimesi, kes ka mõtleb sellele, et ta harrastusi võiks tulevikus minna vaja teistele inimestele ning seepärast ohverdas ta ennast möödunud suvel niivõrd ühiskonnale, et võttis ette ja kirjutas ümber 4 suureks raamatuks kõik oma luuletused, millest enamik on sonetid. Kui nüüd mingi pidu või olemine läheb lahti ja on vaja ka traditsiooni kohaselt Karlsoni sonette, siis juhul kui ta ise ei saa tulla, võib ta improvisatsioone lugeda publikule ette mõni luulekaugegi olevus.

Kindlameelne ja ustav raamatute sõber on samuti ka Pauluse 2. pihtkonna õpetaja A. Võõbus. Nii et raamatud, raamatud ja raamatud. Kirglik sportlane on omal ajal olnud sama koguduse 2. pihtkonna õpetaja Harry Haamer, kuid kiriklik elu on need harrastused tõrjunud niivõrd eemale, et nad on kujunenud talle harvul võimalusil lihtsalt maiusroaks.

Eelmises n-ris ilmunud r.-mõistatuse lahendus

Paremale: 1 Kasvaja. 3 Aja. 7 Paulus. 10 Uri. 11 Crothe. 12 Sirena. 13 Kaupo. 14 Ugala. 16 Rind. 18 Damm. 20 Laul. 23 Tasa. 25 Kurat. 27 Pilot. 28 Motala. 30 Saatus. 31 Leo. 32 Agenda. 33 Ogalik. 34 Eestlus.

Alla: 1 Kioto. 2 Saue. 3 Apis. 4 Audru. 5 Pagari. 6 Roopad. 8 Leegid. 9 Saalem. 13 Kurblik. 15 Armsalt. 17 Nõu. 19 Ala. 21 Asumaz. 22 Laatre. 23 Tiitel. 24 Soosik. 26 Tanne. 27 Paras. 29 Alas. 30 Sool.

Tõsine rõõm:

Veinid — vahuveinid
Liköörid — napsid —
mark „Alko“

Uudised:

Alkonjak
Kloostriliköör
Koidupuna
Prunelle

O-Ü. „A L K O“

Viljandis, Lossi tn. 34.
Telefon 23.

Esiõudus ja ladu Tallinnas
K-m. „ESTIKA“
S.-Karja 20.
Telefon 447-67.

Kui Teie näonaha eest hoolitsemisel

kasutate mandlikliisid, siis jälgige hoolega, et need oleks ehtsad prantsuse mandlikliid, millistest õli pole väljapressitud. Ehtsad prantsuse mandli-

kliid on müügil originaalpakendis, registreeritud kaubamärgiga „Lion“

Õngesportlased!

Tuntud inglise kalameelitussööt
„ZIBETH“

originaal pakendis — hind 45 snt. Müügil õngesporti tarvete müügikohtades, rohucauplustes, spordiärides ja mujal. Suurmüügil K/T. „LION“
Vene t. 2. Tel. 462-48.

Olioni tellijate hulgas on aastaid olnud ka eestlaine, kes elab väikesel saarel Lääne-Indias. Temagi, kes hüljanud muu kultuurimaailma, ei suuda Olionita elada.

Haritud mees ja haritud naine ning iga valguse poole rühkija, teadlik, edumeelne kodanik teab, et Olioni taoline ajakiri nõuab ilmutamiseks suuri võimalusi. Ühisel jõul eesti haritlasvägi näidaku, et ta vaimsed huvid nõuavad mitmekesise sisuga kultuur-ajakirja.

Olion on Eesti ainulaadne ajakiri, millele ka välismaa arvustus on andnud kiitva otsuse. Olion ilmub viiendat aastakäiku. Nõudke Olioni!

Nõudke Olioni!

PÄIVITUSÕLI

ANNAB NAHALE ilusa
pruuni jume

HOIAB ÄRA kestenduse

Nahk ei lõhene, vaid annab
ilusa jume, säilitades sileduse
ja pehmuse

A.-S. Prov. J. L I L L — Tartus

A/S. Viljandi Linavabrik

Asutatud 1912. aastal

Viljandis, Lossi tn. 41.

Telefon 18.

*Valmistab parematest linasortidest
mitmesugust lõnga ja rilet: linast lõnga
ja niiti nr. 6—36, takust lõnga, sidu-
mise nõõri kerades ja vihtides.*

*Kujub mitmesugust linast ja takust
riiet, pleekimata, pleegitud ja värvi-
lisi: laudlina-, käteräti-, voodilina-,
särgi-, ja käsitöö-riiet. Ilusates must-
rites voodi- ja päevatekke jne. jne.*

*Käitustel kõrgemad auhinnad —
(Grand Prix) Tartus 1932 ja Riigivanemalt kõrgem eriauhind.*